

УКРАЇНА
ОДЕСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Р І Ш Е Н Н Я

**Про схвалення Стратегії економічного та соціального розвитку
Одеської області на період до 2015 року**

Відповідно до пункту 16 частини 1 статті 43 Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні”, Закону України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV «Про стимулювання розвитку регіонів», постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», **обласна рада**

ВИРІШИЛА:

1. Схвалити Стратегію економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2015 року (додається).

2. Рекомендувати обласній державній адміністрації організувати у I кварталі 2007 року оприлюднення Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2015 року (далі – Стратегія) та проведення громадських слухань на рівні обласної громади та адміністративно-територіальних одиниць області з обговорення положень Стратегії.

3. Обласній державній адміністрації за результатами громадського обговорення Стратегії до 1 квітня 2007 року внести до Одеської обласної ради узагальнені пропозиції для їх розгляду та врахування при доопрацюванні Стратегії з подальшим затвердженням на черговій сесії обласної ради.

4. Рекомендувати обласній державній адміністрації, районним державним адміністраціям, виконкомам міських рад при розробці щорічних програм соціально-економічного розвитку та програм місцевого значення врахувати положення Стратегії та її пріоритетні напрямки розвитку, а також щорічно передбачати в місцевих бюджетах видатки для забезпечення виконання зазначених програм.

5. Контроль за виконанням рішення покласти на президію обласної ради.

Голова обласної ради

М.Л. Скорик

10 листопада 2006 року

№ 91 – V

Додаток
до рішення обласної ради
від 10 листопада 2006 року
№ 91-V

СТРАТЕГІЯ

ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО

РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

НА ПЕРІОД ДО 2015 РОКУ

*Місія: Одеська область -
провідний регіон України, зразок
суспільно-політичної
стабільності, сприятливого
бізнесового середовища,
активного міжнародного
співробітництва та відкритої
влади*

ЗМІСТ

I. Аналіз та тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області.....	5
II. Основні проблеми розвитку економіки та соціальної сфери області.....	25
III. Стратегічні пріоритетні напрями регіонального розвитку на період до 2015 року.....	33
3.1. Економічна сфера.....	33
3.1.1. Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, розвиток логістики	33
3.1.2. Розвиток морського господарства (транспортного, судноремонтного, рибпромислового).....	35
3.1.3. Високотехнологічні наукоємні галузі промисловості.....	39
3.1.4. Розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва.....	43
3.1.5. Стимулювання транскордонного та міжрегіонального співробітництва.....	45
3.1.6. Розвиток курортно-рекреаційної сфери та туризму.....	48
3.1.7. Створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності.....	50
3.2. Соціальна сфера.....	51
3.2.1. Удосконалення соціальної політики.....	51
3.2.2. Гуманітарний розвиток	56
3.3. Забезпечення життєдіяльності населення.....	63
3.3.1. Екологія.....	63
3.3.2. Техногенна безпека.....	65
3.3.3. Реформування житлово-комунального господарства.....	67
Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій.....	67
IV. Механізм реалізації Стратегії.....	71
4.1. Організаційне забезпечення Стратегії.....	71
4.2. Фінансове забезпечення Стратегії.....	72
4.3. Науково-методичне забезпечення Стратегії.....	73
4.4. Інформаційне забезпечення Стратегії.....	74
V. Етапи реалізації Стратегії.....	75
VI. Очікувані результати.....	77
Додаток 1. SWOT - аналіз Одеської області	78
Додаток 2. Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області на 2007-2015 роки	81

ВСТУП

Головною метою державної регіональної політики України є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку територій, усунення основних регіональних диспропорцій, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання. Досягнення поставлених цілей можливе за умови максимального використання потенціалу та переваг розвитку кожного окремого регіону, підвищення ролі регіональних органів влади у визначенні довгострокових перспектив розвитку та відповідальності за їх досягнення.

Для реалізації цілей державної регіональної політики розробляються Стратегії регіонального розвитку, метою яких є визначення ключових проблем регіонального розвитку, пріоритетів регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2015 року.

Головною метою Стратегії є досягнення європейських стандартів життя населення та динамічного розвитку територіальної громади на основі визначених пріоритетів та консолідації зусиль влади, бізнесу і громадськості на їх реалізації.

Метою Стратегії розвитку Одеської області на період до 2015 року є формування сучасного виробничого комплексу, здатного до розвитку та задоволення внутрішніх потреб, нарощування експорту конкурентоспроможної продукції та послуг, збільшення виробництва наукоємної промислової продукції на основі максимального використання сприятливих умов та переваг геополітичного положення регіону, глибокого аналізу та раціонального використання економічного, наукового, трудового потенціалу. Вона визначає основні пріоритети розвитку економіки та соціальної сфери на довгострокову перспективу.

При визначенні пріоритетів розвитку економіки за основу було взято ті галузі, які об'єктивно є "локомотивом" реформ та позитивних змін у виробничій, фінансовій та управлінській сферах (морегосподарський комплекс, високотехнологічні галузі промисловості, переробка сільськогосподарської продукції), а також ті, що мають надзвичайно сприятливі передумови для розвитку, враховуючи природний та ресурсний потенціал регіону і тенденції розвитку світової економіки (агропромисловий комплекс, туризм і рекреація, прикордонне співробітництво).

У соціальній сфері людина - у центрі уваги, визначені основні умови забезпечення життєдіяльності та гармонійного розвитку особистості протягом життя кожного пересічного громадянина.

I. Аналіз та тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області.

Загальна характеристика

Одеська область – приморський і прикордонний регіон України, розташований на південному заході України, займає територію 33,3 тис. кв. км (5,5% території України).

Чисельність наявного населення Одеської області станом на 1 січня 2006 року становила 2402,2 тис. осіб, що становить 5,1% всього населення України, рівень урбанізації – 66,8%. За кількістю жителів область посідає сьоме місце серед усіх областей України після Донецької, Дніпропетровської, Київської, Харківської, Львівської та Луганської областей.

В області проживають представники 133 національностей, причому представники не титульного етносу становлять 45% населення області.

Щільність населення нашої області нижча, ніж в середньому по Україні і становить 72,1 особи на 1 кв. км проти 77,7 в середньому по країні. На території області, як і в Україні в цілому, спостерігається подальше скорочення чисельності населення. У порівнянні з даними Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 року вона скоротилась на 66,8 тис. осіб (на 2,7%), а за останній рік – на 13,5 тис. осіб.

Основним чинником, який призвів до зменшення кількості населення області, було природне скорочення населення. У розрахунку на 1000 жителів у цілому по області воно становило 5,6 особи. У сільській місцевості показник природного скорочення більший за міський у 1,7 рази. Тільки у містах Теплодар та Южне був відмічений природний приріст відповідно 4,1‰ та 3,1‰.

Природне скорочення населення є наслідком несприятливого співвідношення між народжуваністю і смертністю. Так, у 2005 році на 100 померлих припадало 59,7 народжених.

Наслідком знижування народжуваності та збереженням її проти тривалого періоду на рівні, що не забезпечує відтворення населення, є процес старіння, який в майбутньому може створити в області демографічні проблеми.

Адміністративно-територіальний устрій області складають 26 районів, 7 міст обласного значення, 12 міст районного значення, 33 селища міського типу та 1136 сільських населених пунктів. Адміністративний центр області м. Одеса, в якому проживає близько 1 млн. жителів, є значним діловим, економічним, туристичним та культурним центром держави.

Територією області проходять 1362 кілометри державного кордону України з Румунією і Молдовою. Область межує з Вінницькою, Кіровоградською, Миколаївською областями України. На півдні Одеська область має вихід до Чорного моря, довжина берегової лінії становить майже 300 км. Південним рубежем області є р. Дунай, довжина якої в межах області становить 174 км. Територією області у нижній течії протікає р. Дністер, яка впадає у Дністровський лиман.

Область відноситься до зони інтенсивного степового хліборобства з розвиненим зрошенням. Прибережною частиною вона потрапляє до рекреаційної зони Північно-Західного Причорномор'я, розміщена близько від великих промислових регіонів. Північна частина області розташована в лісостеповій, а південна – в степовій зоні. Поряд з дуже вигідним транспортно-географічним розташуванням, Одещина має сприятливі умови, що в цілому формують високий природно-ресурсний потенціал регіону. Головне природне багатство області – її земельні ресурси, що представлені переважно чорноземними ґрунтами з високою природною родючістю. У сполученні з теплим степовим кліматом вони формують високий агропромисловий (сільськогосподарський) потенціал регіону.

У області понад 2,5 млн. га сільськогосподарських угідь, у тому числі більш 2 млн. га ріллі, більше 80 тис. га виноградників і садів. Клімат краю, особливо у південній частині області, посушливий. Тому тут майже 10% оброблюваних земель зрошуються. Тепле море, лікувальні грязі, мінеральні води, морські пляжі створюють винятково високий рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і в шельфовій зоні розташовані високо цінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне і міжнародне значення.

Область розташована на перехресті міжнародних транспортних магістралей з півночі на південь та із заходу на схід, що визначає певним чином спеціалізацію регіону та пріоритети його розвитку.

Територією області проходять маршрути декількох міжнародних транспортних коридорів. Мережа автомобільних доріг області з твердим покриттям становить 8005,7 км.

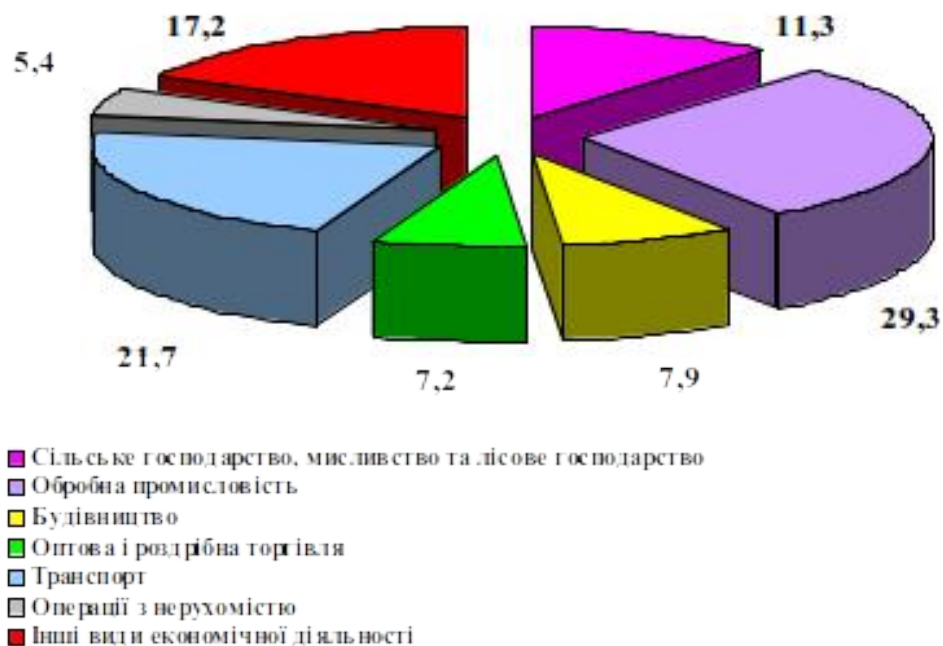
Одеська область має обмежену мінерально-сировинну базу, як за видами та кількістю ресурсів, так і за їх запасами. В області практично відсутні родовища корисних копалин, які визначають сировинний напрямок розвитку економіки, у першу чергу паливно-енергетичної, металургійної та хімічної сировини. До основних мінерально-сировинних ресурсів, які активно експлуатуються, належать запаси будівельних матеріалів – сировина для виготовлення цементу, стінових матеріалів, керамзитова сировина, будівельні піски. В межах області та прилеглої шельфової зони є також поклади нафти та газу, пов'язані з Переддобрудзьким прогином Причорноморсько-Кримського нафтогазоносного басейну та нафтогазоносними площами шельфової зони північно-західної частини Чорного моря, зокрема навколо о. Зміїний. Запаси вуглеводневої сировини є недостатньо розвіданими.

Одним з основних узагальнюючих показників, який характеризує економічне становище регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП) та валова додана вартість (ВДВ).

Обсяг ВРП по Одеській області у 2004 році становив у фактичних цінах 17029 млн. грн., що становить 4,9% ВРП України. ВРП у розрахунку на одну особу населення у 2004 році склав 7028,2 грн.

Валова додана вартість регіону складається із суми валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності. Обсяг ВДВ по Одеській області у 2004 році склав у фактичних цінах 16050 млн. грн., що становить 5,0% ВДВ України. За обсягами показника область знаходиться на 5 місці по країні та залишається лідером на півдні України.

Структура ВДВ випуску товарів та послуг за видами економічної діяльності у 2004 році
(у фактичних цінах, у відсотках до підсумку)

Транспортний комплекс та інфраструктура

Транспортно-дорожній комплекс в області представлений всіма видами транспорту і включає в себе найкрупніші морські торговельні порти, судноплавні компанії та судноремонтні заводи держави, розвинене залізничне та автодорожнє господарство, широку мережу автотранспортних, експедиторських підприємств, аеропортів та аеродромні комплекси, авіакомпанії. В області у широких масштабах забезпечується передача вантажів між різними видами транспорту, діють міжнародні залізнично-морські та автомобільно-морські переправи. В регіоні сконцентрований високопрофесійний кадровий ресурс галузі, науково-дослідні, проектно-конструкторські та учбові заклади.

Реалізація існуючого та подальший розвиток транзитного потенціалу області, створення сприятливих умов для учасників перевезень, збільшення валютних надходжень від експорту транспортних та інших послуг є одним з пріоритетних напрямків реалізації стратегії економічного та соціального розвитку області, що

передбачає прискорене відтворення транспортної інфраструктури, як фрагмента європейської мережі міжнародних транспортних коридорів

Світова транспортна система зараз переживає процес глибоких, фундаментальних змін. Одержано інтенсивні імпульси для розвитку процесів створення єдиного торгового ринку на різних континентах, істотно спрощено процедуру перетинання кордонів. У Європі виник ряд авторитетних організацій, що вивчають можливості і перспективи створення міжнародних транспортних коридорів, які мають з'єднати окремі міста або населені пункти в межах кількох країн. Йдеться про принципово нову технологію переміщення пасажирів і вантажів між регіонами європейського та інших континентів. Частина стратегічно важливих транспортних напрямків проходять через територію Одеської області, це:

- Південна Європа, Близький Схід, Африка - країни СНД;
- Скандинавія, Балтика - Близький Схід, Закавказзя, Центральна Азія;
- Північна Європа - Середня Азія, Китай, Далекий Схід.

Сьогодні міжнародні транспортні коридори (МТК) реалізують розширений спектр транспортних послуг. Це, по-перше, доставка вантажів найкоротшим шляхом і в мінімальні терміни. У МТК відбувається також перевалка вантажів з одного виду транспорту на інший та їхня обробка. Весь комплекс транспортних робіт вимагає розвитку як самих шляхів сполучення (автомобільні дороги, залізничні колії), так і транспортно-складських комплексів по обробці і перевалці вантажів (водні і повітряні порти, залізничні станції, контейнерні термінали) та об'єктів інфраструктури (під'їзні шляхи, ремонтні підприємства, сфера послуг).

Особливо важливу роль у МТК відіграє розвиток інформаційних систем, що акумулюють, обробляють та зберігають інформацію про наявність “вільного” вантажу та фрахту, забезпечують безперервне спостереження за проходженням вантажів і підвищують рівень їх зберігання та охорони.

Швидке і безпечне просування пасажирів і вантажів у діючих на території області МТК досягається у тому числі шляхом створення пільгових умов вантажоперевезень на маршрутах конкретного МТК.

Через територію Одеської області проходять п'ять міжнародних транспортних коридорів: сьомий та дев'ятий критські, транспортний коридор TRASECA (Європа-Кавказ-Азія), коридори “Балтійське море - Чорне море” та “Чорноморське транспортне кільце” – транспортний коридор навколо Чорного моря Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС).

Техніко-технологічна модернізація шляхів сполучення та об'єктів транспортно-дорожньої інфраструктури Одеського регіону є одним з головних факторів розбудови національної мережі транспортних комунікацій за конкретними напрямками МТК та видами транспорту. Разом із транспортними засобами зазначені об'єкти є головними носіями основних фондів на транспорті і потребують значних інвестицій. Але, на відміну від рухомого складу, інвестиції у розбудову транспортних комунікацій

характеризуються значним строком окупності та ризиками, пов'язаними із можливістю переключення вантажопотоків на інші напрями.

Розвиток інтермодальних перевезень за маршрутами МТК передбачає більш тісну інтеграцію, засновану на єдності всіх ланок транспортно-розподільного ланцюга в організаційно-технологічному аспекті, на єдиній формі взаємодії, логістичній координації і кооперації всіх учасників транспортного процесу, комплексному розвитку інфраструктури різних видів транспорту, створенні мультимодальних термінальних комплексів, інших об'єктів транспортно-логістичної інфраструктури, інформаційному і нормативно-правовому забезпеченні системи вантажо- та товарообігу.

Для прийняття та переробки вантажів, що прямують у інтермодальному сполученні по міжнародних транспортних коридорах, і забезпечення відповідного рівня сервісного обслуговування першорядне значення, поряд з розвитком транспортних комунікацій, має створення у великих транспортних вузлах і морських портах у зоні тяжіння до МТК мультимодальних логістичних транспортно-розподільчих центрів, що синтезують у собі значну кількість логістичних функцій, діють на основі передових логістичних технологій та забезпечують інтеграцію товароматеріальних, інформаційних, сервісних і фінансових потоків.

У великих мультимодальних вузлах області, таких як Одеський, Іллічівський, Дунайський, доцільне створення мережі терміналів і логістичних центрів, об'єднаних у регіональні логістичні транспортно-розподільчі системи на основі формування єдиної системи організаційно-економічного, інформаційного і нормативно-правового забезпечення управління системою вантажо- та товарообігу.

Автотранспортна інфраструктура

Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування Одеської області становить 8204 км, у тому числі державного значення 706,2 км. Тверде покриття мають 7494 км (97,1%) доріг. Забезпеченість автомобільними дорогами на 1000 кв. м становить 246,37 км, при середньому рівні по Україні – 281 км. Протяжність доріг на 100 чоловік населення в області становить 3,22 км, при середньому показнику по Україні - 3,3 км.

Пропуск автотранспорту на основних маршрутах МТК забезпечують наступні автодороги.

Транспортний коридор № 9 (критський): дільниця Одеса-Умань автодороги Одеса – Київ - Санкт-Петербург.

Транспортний коридор „Балтійське море - Чорне море”: дільниця Одеса-Умань автодороги Одеса – Київ - Санкт-Петербург; автодорога “Об’їзд міста Одеси”.

Транспортний коридор ОЧЕС: дільниця Рені (Ізмаїл) – Одеса - Миколаїв автодороги Рені – Одеса – Ростов-на-Дону; автодорога “Об’їзд міста Одеси”.

Транспортний коридор TRACECA: мультимодальний комплекс Іллічівського морського торговельного порту.

З 2002 року активно проводяться роботи з будівництва швидкісної ділянки автодороги Одеса-Київ між населеними пунктами Червонознам'янка (Одеська область) та Жашків (Черкаська область).

Важливим для розвитку автотранспортних коридорів Одеської області стало будівництво за рахунок коштів технічної допомоги Європейського Союзу (ЄС) контейнерно-автотранспортної ділянки поромного комплексу Іллічівського морського торговельного порту. Новий мультимодальний термінал є частиною транспортного коридору TRASECA та створює умови для стикування зазначеного транспортного коридору із дев'ятим МТК та "Балтійське море - Чорне море". Комплекс відповідає сучасним світовим вимогам за рівнем сервісу та можливістю проведення митних процедур.

Залізничний транспорт

У Європі залізнична мережа України є однією з найпотужніших і на початку 90-х років за вантажонапруженістю (обсяг перевезень/км шляху) посідала перше місце. Загальна експлуатаційна довжина української залізниці становить 22,6 тис. км, а розгорнута довжина - 50,2 тис. км. Електрифіковано 8,7 тис. км залізничних шляхів, по яких здійснюється більш, ніж 75% перевезень.

Через територію Одеського регіону проходять наступні залізничні лінії міжнародних транспортних коридорів.

Транспортний коридор № 9 (критський):

- ділянка Одеса – Роздільна - Жмеринка – двоколійна, електрифікована;
- ділянка Кучурган – Роздільна - Жмеринка – двоколійна, електрифікована;
- ділянка Ізмаїл-Одеса – одноколійна, електрифікована на ділянці Білгород-Дністровський - Одеса.

Транспортний коридор „Балтійське море-Чорне море”:

- ділянка Одеса (Іллічівськ) – Роздільна – Жмеринка – двоколійна, електрифікована.

Транспортний коридор TRASECA:

- залізничний поромний комплекс Іллічівськ.

Порівняння вимог до міжнародних транспортних коридорів та реального стану залізничного транспорту України свідчить, що в цілому залізниця відповідає встановленим стандартам, за винятком найважливішого - швидкості руху, яка, згідно з вимогами Міжнародного союзу залізниць, становить 100 км/год для вантажних поїздів та 120 км/год - для пасажирських. Стан пасажирських перевезень не відповідає європейським стандартам не тільки за швидкістю руху, але й за якістю обслуговування пасажирів, комфортабельністю.

Долаючи на окремих ділянках до 80 км/год, вантажні поїзди мають середню маршрутну швидкість руху по Одеській залізниці всього 34,4 км/год. У структурі обороту вагонів найбільшу питому вагу мають прості на прикордонних (Рені, Кучургани, Ковбасна) та припортових станціях.

Скорочення часу затримки поїздів під час проведення прикордонних та митних процедур на прикордонних переходах істотно впливають на прискорення перевезень по міжнародних транспортних коридорах. Але сучасний стан станційного господарства свідчить про недостатній його розвиток, що визначає незадовільну якість технічного та комерційного обслуговування перевезень та вимагає пріоритетного розвитку колійного господарства та станцій на прикордонних переходах.

Аналіз показує, що в даний час кожний міжнародний транспортний коридор на території України має лімітуючі ділянки, де пропускна спроможність набагато (у 2-10 разів) нижча, ніж в цілому на МТК. У межах області це одноколійна дільниця Одеса-Ізмаїл 288 км (з яких 197 не електрифіковані). Дільниця характеризується значною кількістю штучних споруд та незадовільним станом колії. Дільнична швидкість руху на дільниці Одеса - Білгород-Дністровський – 32,9 км/год, на дільниці Білгород-Дністровський–Ізмаїл – 26,9 км/год.

Підвищення швидкості руху вантажних поїздів можна забезпечити за рахунок, як технологічних, так і технічних заходів.

До технологічних відносять - виділення міжнародного транзиту в окрему категорію; організація експресних транзитних вантажних поїздів (укорочених, за необхідності); зменшення часу переробки поїздів на прикордонних і сортувальних станціях. Технічні – передбачають проведення робіт з реабілітації шляхової інфраструктури.

Водний транспорт

Об'єкти водного транспорту міжнародних транспортних коридорів можна поділити на судноплавні шляхи та портові комплекси.

Говорячи про інтеграцію водного транспорту України у систему міжнародних транспортних коридорів, варто відзначити наступне:

- українська частина Дунаю від порту Рені до гирла Дунаю є частиною сьомого (дунайського) транспортного коридору;
- поромна переправа Іллічівськ-Поті (Батумі) входить до транспортного коридору TRASECA;
- на морські торговельні порти зорієнтовані транспортний коридор “Балтійське море - Чорне море”, критський транспортний коридор №9 та TRASECA.

На українській дільниці дельти Дунаю, загальною протяжністю більше 150 км, розташовані три крупні торговельні порти - Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ, порто-пункт Кілія та судноремонтні бази.

Протягом 1997-2001 років відповідно до домовленості між Україною, Грузією і Європейським Союзом був реалізований комплекс заходів щодо створення морської залізнично-поромної переправи Іллічівськ (Україна) - Поті/Батумі (Грузія) як важливої частини міжнародного транспортного коридору Європа - Кавказ - Азія (TRASECA). Це перший реальний продукт технічної допомоги Україні з боку Європейського Союзу у функціонуючій транспортній галузі.

Портове господарство Одеської області представлено 7 морськими торговельними та рибним портом, які з'єднують сухопутні транспортні коридори із морськими судноплавними лініями, забезпечуючи передачу транзитних вантажів з одного виду транспорту на інший. Порти розміщені у двох географічних районах - Придунайському (Ізмаїл, Рені, Усть-Дунайськ) та Чорноморському (Одеса, Іллічівськ, Южний, Білгород-Дністровський). Причальний фронт портів області складається зі 145 причалів загальною довжиною 23655,2 м, із глибинами від 1,6-14,5 м. Причальний фронт та територію портів обслуговує близько 420 порталних кранів, понад 950 навантажувачів різних типів, 280 одиниць інших типів портової механізації. Порти мають

203,96 тис. кв. м критих складів та 1625,9 тис. кв. м відкритих складських площ.

Рибпромисловий комплекс

Одеська область належить до провідних рибогосподарських регіонів України. Вона стабільно посідає 3 місце в країні по загальному вилову риби після АР Крим та м. Севастополь, у яких розташовані головні бази океанічного промислу.

Область має потужний рибогосподарський комплекс з розвинутою інфраструктурою, до складу якого входять Іллічівський морський рибний порт, мережа холодильників, рибопереробні заводи та цехи, ставкові господарства, 11 риборозплідників та 8 племрепродукторів.

На території області налічується 937 ставків, 82 водосховища, 11 озер, 17 солоних лиманів, що належать до водойм місцевого та загальнодержавного значення, із загальною площею 154,8 тис. га. Потенційна рибопродуктивність яких становить 100-150 кг риби з га.

У рибному господарстві Одеського регіону, як і в цілому України, спостерігається спад виробництва, і відбуваються процеси зниження його потенціалу. Знос основних фондів становить понад 55-65 відсотків, відбувається старіння технічної бази, посилюються ресурсна і фінансова незбалансованість, що призводить до занепаду виробництва. У 2001 році обсяги вилову риби та інших водних живих ресурсів зменшилися порівняно з 1990 роком на 70 відсотків, виробництво харчової продукції з них - на 63 відсотки, рибних консервів - на 69 відсотків, кормового рибного борошна - на 80 відсотків.

Промисловість

Одеська область - високорозвинений індустріальний регіон держави, промисловість якого відіграє значну роль у структурі народногосподарського комплексу України та південного економічного району.

На території області розташовані підприємства з виробництва продуктів нафтоперероблення, машинобудування, металургії та оброблення металу, хімічної і нафтохімічної, харчової, легкої промисловості та інших галузей.

Протягом 2000-2004 років зберігалась динаміка зростання обсягів виробництва (на 30,2% у 2001 році до попереднього, на 7,6% у 2002 році, на 18% у 2003 році) завдяки нарощуванню на внутрішньому ринку частки вітчизняної продукції,

зменшенню кількості збиткових промислових підприємств, формуванню оптимальної структури випуску продукції, збалансованості виробничих потужностей. Вагомий вплив на загальні показники промислового виробництва має виробництво продуктів нафтоперероблення. Зупинка ВАТ „Лукойл - Одеський нафтопереробний завод” на реконструкцію та модернізацію спричинила падіння обсягів у промисловості у 2004 році на 3%, у 2005 році на 0,5% та за 9 місяців 2006 року – на 14,3%.

Особливе місце належить машинобудівному комплексу, у складі якого налічується до 100 промислових підприємств (акціонерні товариства “Одескабель”, з випуску ковальсько-пресових автоматів, “Пресмаш”, “Одессільмаш”, “Завод прецизійних верстатів “Мікрон” та інші). Питома вага галузі в загальному обсязі промислового виробництва становить 30,0%.

У машинобудівному виробництві найбільш розвинута верстатобудівна галузь - представлена 13 підприємствами з виробництва металорізальних верстатів та ковальсько-пресового устаткування, оснастки для верстатів та їх ремонту.

Ремонтні виробництва машинобудівного комплексу представлені: ремонт побутової техніки і обладнання для легкої та харчової промисловості (м. Одеса); виробництво металевої арматури і обладнання для будівництва (міста Одеса, Білгород-Дністровський); скоб’яні вироби, металева тара і пакувальні кришки, литво та інші. (міста Ізмаїл, Одеса, Арциз), заводи по ремонту сільськогосподарської техніки та обладнання (міста Одеса, Ізмаїл, Болград, Котовськ); верстаторемонтні (міста Балта, Одеса).

Металургія та оброблення металу представлена 26 підприємствами, питома вага галузі в загальному обсязі промислового виробництва становить 8,0%. Базові підприємства: ТОВ „Одеський ливарний завод”, ВАТ "Стальканат", ТОВ "Таламус", ВАТ "Верстатонормаль", ТОВ "Холтов ЛТД", ТОВ СП "Інтервіндоус", ЗАТ "Резон", ТОВ „Південна регіональна група". Основні види продукції - сталеві металокопункції, сталеві труби, металовироби, канати сталеві, дріт сталевий, сітка плетена, голки для шиття, кріпильні вироби, кришки для консервування, конструкції рекламні, алюміній необроблений.

Перероблення нафти та виробництва нафтопродуктів. Єдиним підприємством галузі є ВАТ "Лукойл – Одеський нафтопереробний завод". Частка підприємства у загальному обсязі промислового виробництва області становить 24,5%. Потужність підприємства – 3,8 млн. тонн на рік. Правлінням нафтової російської компанії „Лукойл” прийнято рішення про проведення реконструкції та модернізації ВАТ „Лукойл - Одеський нафтопереробний завод” терміном на 3 роки з серпня 2005 року. Проект реконструкції передбачає інвестування у сумі 319 млн. дол. США.

Хімічна та нафтохімічна промисловість представлена 21 підприємством. Питома вага галузі в загальному обсязі промислового виробництва становить 18,0%. Базовими є ВАТ “Припортовий завод”, ТОВ “Айсблік”, ВАТ “Південьтехгаз”, ВАТ “Олімп-круг”, ВАТ “Полімет”, ВАТ “Елак”, Одеське ТОВ “Одеське виробниче хіміко-фармацевтичне підприємство “Біостимулятор”, ЗАТ “Фармнатур”, ВАТ “Інтерхім”, ДП

“Сан-Клін”, ВАТ ”Пласта-Н”, ВАТ “Чорноморська іграшка”, СП “Інтерпласт”, ТОВ “Парітет”, ВАТ Одеський “Завод гумових технічних виробів”, ТОВ “Полімер”, ТОВ “Консенсус”. Основні види продукції галузі: аміак синтетичний, мінеральні азотні добрива, гази промислові, мідь сірчанокисла, засоби миючі, лакофарбові матеріали, препарати лікарські, хімічні реактиви, вироби з пластичних мас.

ВАТ „Одеський припортовий завод” - головний напрямок діяльності підприємства виробництво та перевантаження мінеральних добрив (аміак, карбамід). Виробничі потужності становлять: по виробництву аміаку 900 тис. тонн на рік, карбаміду - 660 тис. тонн на рік. ВАТ „Олімп круг” виробляє мідний купорос, синтетичні миючі засоби (Синій льон), очищену питну воду. ВАТ „Інтерхім” відпрацьовуються технологічні процеси з виготовлення чотирьох нових препаратів, в тому числі аміксину (унікальний сучасний противірусний препарат широкого спектру дії). ВАТ „Елак” проведено модернізацію виробництва, що дозволило відновити випуск лакофарбової продукції, розпочати виробництво алкідних емалей та ввести в дію дільницю по випуску лаку.

У структурі промислового виробництва області 0,8% становлять підприємства легкої промисловості (22 підприємства).

Базові підприємства: ТОВ "Грегори Арбер", КП "Одеська хутова фабрика", КВТП "Віра", ТОВ "Балтська швейна фабрика", Ізмаїльське ЗАТ "Швейно-галантерейна фабрика "Астра", ЗАТ „Жана”, ЗАТ "Одеська швейна фабрика", СП "Імперія". Основні види продукції: тканини (вовняні тканини, неткані матеріали), швейні вироби (блузки, спідниці, костюми та брюки жіночі, куртки, брюки, піджаки чоловічі), білизна постільна, спецодяг, головні убори з хутра, вовняна пряжа, пальто, напівпальто, шуби з натурального хутра. Висока залежність від поставок давальницької сировини, запровадження авальованих векселів при митному оформленні давальницької сировини (нині скасоване) створило складні умови господарювання для підприємств легкої промисловості і призвело до складного стану в галузі протягом останніх років.

Виробництво деревини та виробів з деревини - до складу галузі входять 5 підприємств: ВАТ "Деревообробний завод", Савранське державне лісове господарство, Одеська філія ТОВ "Авантаж", Кодимський держлісгоспзаг, ТОВ "Марконі ЛТД". Питома вага галузі в загальному обсязі промислового виробництва становить 0,1%. Серед основних видів продукції, що виготовляється підприємствами галузі: столярні вироби (блоки віконні та дверні, фризи для паркетного покриття підлоги, паркет із деревини, пиломатеріали, вікна з металопластику та деревини).

Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів (32 підприємства) - питома вага галузі в загальному обсязі промислового виробництва становить 1,9%.

Базові підприємства: ТОВ " Південноукраїнська скляна компанія", ТОВ "Цемент", Завод будівельних матеріалів, ВАТ "Чорноморгідрозалізобетон", ВАТ "Іллічівський завод ЗБК", ВАТ Білгород – Дністровський "Завод ніздрюватих бетонів", Булдинське ЗАТ "Пік", ВАТ "Силікат", ТОВ "Буддеталь", ВАТ "Салганівський

цегельний завод", Роздільнянське ЗАТ "Цегельний завод", Ізмаїльське ВО "Керамік", Южненське ТОВ "Ілона ЛТД". Основні види продукції: цегла керамічна та силікатна, залізобетонні конструкції, ємності зі скла, керамічна плитка, цемент, товарний бетон, будівельні вироби з бетону, бетонні суміші.

Целюлозно-паперова та поліграфічна промисловість (36 підприємств), базові: ВАТ «Ізмаїльський целюлозно-картонний комбінат», ВАТ «ОЗОМ» та друкарні в районах та містах області. Основні види продукції – виробництво гофрованого паперу та картону, пакування з паперу та картону, шпалер.

Економічні трансформації, створення ринкових засад функціонування і розвитку, зміни форм власності підприємств та їх реструктуризація (понад 80 відсотків підприємств недержавної форми власності) істотно поширили можливості розвитку промислового комплексу, але не змінили технологічної укладності промисловості.

Агропромисловий комплекс

Питома вага області в загальному обсязі виробництва валової сільськогосподарської продукції по Україні у 2005 році становила 4,9%, зерна – 7,0%, соняшнику – 7,2%, овочів – 7,2%, винограду – 43,7%, м'яса – 3,4%, молока – 4,4%, яєць – 5,2%.

Земельний фонд області становить 3331,3 тис. га, у тому числі 2594,2 тис. га - сільськогосподарські угіддя, з них 2068,3 тис. га (79,7%) – рілля, 30,0 тис. га (1,1%) – перелоги, 90,3 тис. га (3,5%) – багаторічні насадження (з них сади – 32,2 тис. га, виноградники – 53,8 тис. га), 50,8 тис. га (2,0%) - сіножаті, 354,8 тис. га (13,7%) – пасовища.

В області функціонують 960 сільськогосподарських підприємств, з них 255 сільськогосподарських кооперативів, 347 товариств з обмеженою відповідальністю, 206 приватних підприємств, 20 закритих акціонерних товариств, 45 відкритих акціонерних товариств, 23 державних підприємства, 64 інших суб'єктів господарювання. Крім того, діють більше 7,0 тисяч фермерських господарств.

Протягом 2005 року у сільському господарстві області вдалося зберегти позитивну тенденцію зростання обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції в порівнянні із середньорічними показниками за останні п'ять років, а саме зернових культур, соняшнику, овочів, картоплі, плодоовочевої продукції, винограду, яєць.

Обсяг валової продукції сільського господарства по області у 2005 році склав 3219,8 млн. грн., що дорівнює 102,6% середнього рівня 1999-2004 років і 83,4% рівня 2004 року.

Основний напрямок (виробничої) сільськогосподарської спеціалізації області – зерно-м'ясо-молочний з розвиненим виробництвом винограду (на півдні області), цукрових буряків (на півночі області та центральних степних районах), соняшнику та інших олійних культур, овочів, плодів.

У 2005 році 43,7% від загального виробництва валової продукції вироблено у сільськогосподарських підприємствах, 56,3% - у господарствах населення .

Рослинництво

Збільшення загальних обсягів виробництва у сільському господарстві досягнуто за рахунок зростання обсягів виробництва продукції рослинництва, питома вага якої у структурі валової продукції складає 71,3%.

У 2005 році обсяги виробництва валової продукції рослинництва складають 2295,5 млн. грн., що складає 117,1% середнього рівня 1999-2004 років і 83,8% рівня 2004 року.

Тваринництво

Обсяги виробництва валової продукції тваринництва, питома вага якої у структурі валової продукції сільського господарства складає 28,7%, у 2005 році - 924,3 млн. грн., що дорівнює 78,5% до середньорічного рівня 1999-2004 років і 82,6% рівня 2004 року.

Головними причинами спаду виробництва тваринницької продукції є скорочення поголів'я худоби і в першу чергу за рахунок господарств населення, де виробляється більше 70% продукції тваринництва та утримується більша частка поголів'я худоби та птиці.

Харчова та переробна промисловість

В області працюють 133 підприємства харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів. У 2005 році зафіксовано зростання обсягів виробництва продукції на 15,7%. Збільшення відбувалося у виробництві морозива у 2,7 рази, мінеральних вод та прохолодних напоїв – на 62,2%, переробленні овочів та фруктів – на 51,7%, переробленні чаю та кави – на 49,3%, жирів – на 42,1%, рибної продукції – на 34,6%, м'ясної продукції – на 32,4%, алкогольних напоїв – на 20,3%.

Розвиток курортно-рекреаційної сфери та туризму

За використанням своїх туристично-рекреаційних можливостей область, останні 5 років, займає третю рейтингову позицію серед 27 регіонів України після таких відомих туристичних центрів, як м. Київ та АР Крим.

Особливість економіко-географічного розташування, сприятливі кліматичні умови, різноманітні природні лікувальні ресурси, розвинута мережа водних, залізничних та автомобільних магістралей, наявність об'єктів санаторно-курортного, оздоровчого та туристично-рекреаційного призначення з відповідною інфраструктурою дають змогу щорічно задовольняти туристичні, рекреаційні та оздоровчі потреби біля 1,0 млн. українських та іноземних споживачів. Насамперед, це понад 150 км морських пляжів, еталонні грязі та ропа Куяльницького, Тилігульського та Шаболатського лиманів, 842 об'єкти туристично-рекреаційного та санаторно-курортного призначення (у тому числі: 147 готелів; 44 санаторно-курортних закладів; 583 туристичних баз та баз відпочинку; 68 дитячих оздоровниць), які мають змогу одночасно прийняти та надати відповідні послуги понад 106,6 тис. осіб, понад 5,0 тис. об'єктів культурної спадщини, біля 120 об'єктів природно-заповідного фонду мають статус загальнодержавного і місцевого значення; 4 вокзали міжнародного сполучення, які щорічно обслуговують понад 7,5 млн. пасажирів тощо.

Загальна кількість осіб, що скористалися у 2005 році послугами підприємств туристично-рекреаційної та курортної галузі області склала понад 968,9 тис. осіб, що перевищує аналогічний показник 2000 року у 1,9 раза, обсяги наданих послуг у фінансовому еквіваленті за цей же період збільшилися у 2,1 раза і склали понад 311,5 млн. грн., а платежі до бюджету збільшилися майже у 1,8 раза і становили понад 36,0 млн. грн.

Досягнута позитивна динаміка розвитку галузі стала одним із найвагоміших чинників підвищення інвестиційної привабливості туристично-рекреаційної сфери області. Так, обсяги залучених прямих іноземних інвестицій в розвиток туристично-рекреаційної галузі області станом на 1 січня 2006 року склали 29,5 млн. дол. США, що на 9,1 млн. дол. США, або на 44,3% перевищує обсяги залучених іноземних інвестицій 2004 року.

За рахунок активізації підприємницької ініціативи в розбудову, реконструкцію і модернізацію матеріально-технічної бази та інфраструктури туристично-рекреаційної і курортної галузі області у 2005 році було залучено 47,5 млн. грн. власних коштів, що більше на 11,2%, або 4,8 млн. грн. в порівнянні з 2004 роком.

Стимулюючим фактором більш інтенсивного розвитку туризму в регіоні залишається сезонність роботи переважної кількості об'єктів туристично-оздоровчого призначення, активна фаза (високий сезон) якого триває протягом 80 днів (червень-серпень). Упродовж року в області функціонують тільки 59 об'єктів (7,0% від наявних) - 54 готелі та 5 санаторіїв, середньорічна завантаженість яких не перевищує 27,0%.

Розвиток підприємницької діяльності

Важливим чинником формування конкурентної економіки, насичення ринку необхідними товарами, послугами та підвищення рівня життя населення є розвиток малого та середнього бізнесу.

Основні зусилля влади протягом останніх років були направлені на реалізацію регіональних програм розвитку малого підприємництва, спрощення процедур входу в бізнес, впровадження державної регуляторної політики.

Статистичні дані щодо розвитку малого підприємництва в Одеській області окреслюють в цілому стійку тенденцію росту. За останні 5 років загальна кількість малих підприємств збільшилась з 10,6 до 15 тис. одиниць, а середньорічна кількість зайнятих на них - з 92,3 до 103 тис. осіб. Основна частина малих підприємств працює у містах Одеса (67,4%), Іллічівськ (4,4%), Ізмаїл (2,5%) та Овідіопольському (3,9%) і Біляївському (2%) районах.

Майже дві третини малих підприємств функціонує у сфері торгівлі і послуг (29,9%), 22,8% - із надання послуг по операціях з нерухомістю, здавання під найм та послуг користувачам, 9,1% - у сфері транспорту, 4,5% - з надання колективних, громадських та особистих послуг. У виробничій сфері працювало 25,2% малих підприємств, серед яких 12,2% - промислові, 8% - будівельні, 5% - сільськогосподарські.

Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств за останні 5 років збільшився майже у 2 рази і становить 4,2 млрд. грн., що складає 7,1 відсотка від загального виробництва по області. За рахунок упровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а також спрощення реєстраційних процедур кількість фізичних осіб-підприємців в області зросла до 140 тис. одиниць. Питома вага малого та середнього бізнесу у формуванні Зведеного бюджету області становить більше 28 відсотків.

Соціальна сфера. Людські ресурси

Стрімко зростала чисельність безробітних у 90-ті роки, а починаючи з 2000 року цей показник постійно зменшується.

У 2005 році рівень безробіття серед населення в Одеській області у віці від 15 до 70 років становив 5,4% проти 11,8% у 2000 році.

На 1 січня 2006 року кількість вільних робочих місць та посад порівняно з 1 січня 2005 року зросла на 22,5% і становила 5,7 тисяч.

Невідповідність попиту та пропонування робочої сили, вартості відтворення робочої сили та її ціни на внутрішньому ринку праці, що зумовлює бідність населення, стали причиною виїзду громадян України для працевлаштування в інших країнах, з вищим рівнем заробітної плати.

Основними причинами зовнішньої трудової міграції є невідповідна оцінка професійного рівня робочої сили, низька соціальна захищеність як тих, що працюють, так і безробітних.

Позитивним результатом трудової міграції є сприяння соціально-економічній стабільності в області шляхом додаткового надходження значних фінансових ресурсів, що вигідно не тільки сім'ям окремих громадян, які є власниками даних ресурсів, а й регіону в цілому, оскільки знижується рівень бідності, зростає сукупний попит, збільшується обсяг внутрішнього ринку. Крім того, після повернення з-за кордону значну частину зароблених коштів українські громадяни витрачають для започаткування власного бізнесу, створюючи робочі місця не тільки для членів своєї сім'ї, а й для інших громадян.

Доходи населення

Важливою часткою у структурі доходів населення є заробітна плата.

Одним із основних показників темпів зростання середньомісячної заробітної плати працівників, зайнятих економічною діяльністю, є рівень зростання державної мінімальної заробітної плати, який з 1 січня 2006 року (350,0 грн.) до 1 грудня 2006 року зростає до 400,0 грн. або на 14,3%.

Водночас, номінальна заробітна плата в області має стійку тенденцію до зростання. У I півріччі 2006 року порівняно з відповідним періодом минулого року вона зросла на 29,3% і склала 903,22 грн., що становить 176,8% від прожиткового мінімуму для працездатної особи (483,0 грн.). Рівень заробітної плати випереджав інфляцію на 19,4%.

У 2006 році очікується, що середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника буде складати 997,85 грн., а за прогнозом темп її росту у 2007 році до очікуваного виконання за 2006 рік складе 130,0% або 1297,20 грн.

Підтримка соціально вразливих верст населення

Існуюча державна соціальна політика сприяє поступовому зростанню доходів сімей через значне підвищення рівня державних соціальних гарантій, зокрема, протягом 2005-2006 років збільшено в 11,7 раза розмір одноразової допомоги при народженні дитини, більш ніж в 2 рази – розмір державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Завдяки реалізації державних програм соціального захисту, передусім заходів, передбачених Законом України „Про державну соціальну допомогу сім'ям з дітьми”, „Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям”, тільки протягом 2006 року середній рівень доходів малозабезпечених сімей з дітьми зріс на 10,3%, при цьому доходи малозабезпечених багатодітних сімей з 5-ма та більше дітьми зросли на 9,3%.

Соціальне та пенсійне страхування

Пенсійне забезпечення є основною складовою частиною соціального захисту населення. Частка пенсіонерів становить 25,7% населення області.

Пенсійна реформа, яка розпочалася у 2004 році, передбачає створення сучасної страхової трирівневої пенсійної системи і спрямована на істотне підвищення рівня доходів осіб пенсійного віку, забезпечення максимальної залежності пенсійних виплат від персоніфікованих внесків застрахованих осіб.

Середній розмір пенсії становить 434,20 грн., що на 13,7% більше ніж на відповідну дату минулого року і перевищує прожитковий мінімум на 18,6%.

Високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення, наявність у значної частини працюючих пільг із сплати внесків до Пенсійного фонду України та низька заробітна плата на даний час спричиняють незбалансованість солідарної системи, стримують запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування та розвиток недержавного пенсійного забезпечення.

Освіта

У освітянській галузі Одещини безпосередньо задіяний кожний четвертий її мешканець: 514 тис. дітей, учнів, студентів; 43 тис. педагогічних і науково-педагогічних працівників, більше 20 тис. обслуговуючого персоналу.

До складу мережі освітніх закладів входять: 649 самостійних дошкільних навчальних закладів та 94 у складі навчально-виховних комплексів «загальноосвітня школа – дошкільний навчальний заклад» (52 тис. дітей); 954 загальноосвітніх навчальних заклади (270 тис. учнів); 39 інтернатних закладів (7,5 тис. учнів); 110 позашкільних закладів (82 тис. учнів); 47 професійно-технічних закладів (18 тис. учнів); 22 державних вищих навчальних заклади (ВНЗ) III-IV рівня акредитації (19 державної форми власності, 3 – приватної) та 32 ВНЗ I-II рівня акредитації (19 державних, 8 комунальних ВНЗ, 5 приватних ВНЗ (148 тис. студентів).

Дошкільна освіта

В області зупинено скорочення мережі та контингентів дітей дошкільних закладів. За останні 3 роки йде процес відновлення втрачених у 90-ті роки позицій дошкілля.

Загальна середня освіта

Мережа шкіл за кількісними характеристиками відповідає освітнім запитам населення, однак, потребує оптимізації як з точки зору економії фінансових ресурсів, так і забезпечення якості освітніх послуг. У сільській місцевості це, насамперед, створення освітніх округів з належним чином укомплектованими базовими школами.

Низка проблем пов'язана з переходом школи на 12-річний термін і новий зміст навчання (підручники, обладнання предметних кабінетів, перепідготовка вчителів тощо), впровадження нової системи зовнішнього моніторингу якості освіти в Україні, необхідністю повного переходу до 2012 року на профільне навчання старшої школи.

Парк шкільних автобусів складає 91 одиницю, що становить 25% від існуючої потреби. Незважаючи на те, що майже 100% учнів пільгового контингенту і початкової школи забезпечені безкоштовним харчуванням, суттєвих фінансових вкладень потребує переоснащення існуючої інфраструктури шкільних їдалень, оновлення обладнання харчоблоків.

Відсутність у 262 школах централізованого водопостачання та каналізації, наявність у 206 закладах пічного опалення, необхідність проведення капітальних ремонтів внутрішніх систем опалення та котелень у частини закладів освіти актуалізує заходи, пов'язані з переходом на енергозберігаючі технології їх утримання, а у сільській місцевості автономізації систем теплозабезпечення, водопостачання, каналізації, створення належних санітарно-гігієнічних умов.

Майже 27% педагогічних працівників мають пенсійний і передпенсійний вік. Недостатньо уваги надається створенню належних побутових умов учителям, у тому числі молодим спеціалістам. Черга на отримання житла складає 758 чоловік.

Існуюча упродовж багатьох років структура бюджетних видатків на освіту (80% - заробітна плата, 8% - оплата комунальних послуг, 6% - харчування, 6% - інші видатки) не дозволяє забезпечити належний рівень гарантованого чинним законодавством процесу підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів, що в умовах реформування галузі є однією з необхідних умов успішності реформи.

Позашкільна освіта

Позитивні тенденції відновлення мережі позашкільних закладів та збільшення їх контингентів (рівень охоплення - 31%) суттєво стримуються відсутністю нормативного фінансування цієї освітньої ланки. Дотаційність більшості місцевих бюджетів за відсутності підтримки з боку держави не дає можливості органам місцевого самоврядування належним чином виконувати власні повноваження щодо утримання і розвитку позашкілля.

Зважаючи на важливу роль цієї освітньої ланки у вирішенні проблем, пов'язаних із негативними проявами в молодіжному середовищі (наркоманія, злочинність,

алкоголізація, тютюнопаління тощо), відновлення інфраструктури позашкілля потребує першочергових зусиль.

Професійно-технічна освіта

Мережа існуючих закладів достатня і заповнена учнями на 72% від їх проектної потужності, що обумовлено демографічними чинниками. Державне фінансування упродовж багатьох років здійснюється на рівні 60% від існуючої потреби та включає в себе видатки у повному обсязі на заробітну плату, стипендії, харчування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, частково – на оплату комунальних послуг.

Дефіцит бюджетних видатків училища покривають, по мірі можливостей, коштами від власної виробничої діяльності. Однак, застаріле обладнання і техніка, що є у розпорядженні училищ, обумовлюють її низький економічний ефект.

Уникнення подальшої деградації системи професійно-технічної освіти може відбутись лише за рахунок спільних зусиль як держави, так і роботодавців регіонального ринку праці, спрямованих на технічну і фінансову підтримку училищ.

Вища освіта

Вищі навчальні заклади Одещини забезпечують фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку спеціалістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для всіх соціальних сфер регіону. Характерна для останніх років тенденція розширення міжнародних контактів ВНЗ сприяє інтеграції вітчизняної освіти до європейського наукового співтовариства, створює умови для впровадження нових освітніх технологій, що підвищує рівень фахової підготовки випускників, якість науково-дослідних робіт, розширює можливості залучення іноземних інвестицій у різноманітні програми та фонди.

Продовжуються позитивні процеси розширення існуючих навчально-науково-виробничих комплексів ВНЗ. Це сприяє не тільки розбудові системи багатоступеневої безперервної освіти, але й обумовлює вихід на вищий якісний рівень у роботі складових комплексів, насамперед, загальноосвітніх і професійно-технічних закладів.

Охорона здоров'я

В області на сьогодні функціонують 1049 закладів охорони здоров'я, з яких 976 закладів утримуються за рахунок коштів місцевого бюджету, в тому числі для забезпечення медичної допомоги населенню сільської місцевості діють: 596 фельдшерсько-акушерських пунктів, 37 сільських дільничних лікарень, 25 центральних районних лікарень, 2 районні лікарні, 136 сільських лікарських амбулаторій, 38 відділень швидкої медичної допомоги, 40 жіночих консультацій. Крім того, спеціалізовану допомогу населенню сільських адміністративних районів надають 25 обласних лікувально-профілактичних закладів (обласна клінічна лікарня, обласна дитяча клінічна лікарня, мережа протитуберкульозних (3), психіатричних (6), шкірно-венерологічних (3), закладів, обласні онкологічний, ендокринологічний, кардіологічний диспансери, обласна стоматологічна поліклініка, 2 обласних госпіталі і

3 спеціалізовані відділення для інвалідів Великої Вітчизняної війни, обласний центр профілактики СНІДу.

В області також функціонують 4 будинки дитини на 665 місць та 2 дитячі санаторії на 330 місць, в тому числі 130 - для хворих на туберкульоз. Потужність стаціонарних закладів складає станом на 01.01.2006 року 19455 ліжок, потужність амбулаторно-поліклінічних закладів 41,4 тисячі відвідувань у зміну.

Забезпеченість ліжками - 80,9 на 10 тисяч населення, при середньому показнику по Україні – 88,5 (встановлений норматив – 80 ліжок на 10 тисяч чоловік).

Між тим, незважаючи на розгалужену мережу медичних закладів, стан здоров'я населення та демографічна ситуація в області є незадовільною.

Показник народжуваності в області на 1000 населення становить 9,9‰, а смертність – 16,7 ‰, природний рух населення залишається негативним і становить - 6,8 ‰. Негативну роль в цьому відіграє і все більше зростання патологічних пологів, доля яких досягає 54,3% (2004 рік – 58,6%). Кожна 3-я дитина страждає перинатальними хворобами. Лише 35% дітей можна назвати здоровими.

Майже 40% призовників визнані повністю непридатними до військової служби. Серед дорослого населення спостерігається тенденція до збільшення первинної захворюваності на захворювання системи кровообігу, яка зросла на 2,6%, злякисні новоутворення – 9,9%, цукровий діабет – 9,5%, хвороби нервової системи – 3,0%.

Зростає розповсюдження інфекційних хвороб в тому числі ВІЛ/інфекції/СНІДу, який зріс у порівнянні з 2004 роком на 10,4 %, туберкульозу – на 11,1%.

Спостерігається тенденція збільшення втрат населення в працездатному віці, які склали у 2004 році - 28% , у 2005 році 28,2% від загального числа померлих.

З метою підвищення рівня та доступності амбулаторної медичної допомоги населенню впроваджується надання медичної допомоги на засадах загальної практики/ сімейної медицини. В поточному році діє 138 амбулаторій. За цей період пройшли спеціалізацію 70 лікарів та 30 середніх медичних працівників.

Культура.

Розгалужена мережа закладів культури і мистецтва Одеської області становить 1724 установи, із них 22 – обласного підпорядкування: 7 театральних-видовищних підприємств, 3 обласні бібліотеки, 4 центри національних культур, 6 музеїв, 2 навчальні заклади культури і мистецтва; 1702 – міські та районні: 835 бібліотек, 774 клубних заклади, 25 музеїв та 68 шкіл естетичного виховання.

Книжкові фонди обласних та масових бібліотек нараховують понад 14 млн. примірників. У області збережено систему централізованого комплектування масових бібліотек області, що дозволило збільшити бібліотечні фонди у порівнянні з попередніми роками.

У колекціях Одеських обласних музеїв (історико-краєзнавчого, художнього, літературного, західного і східного мистецтва) зосереджено понад 675 тис. експонатів, що становить 7 відсотків усього музейного фонду України. Кількість відвідувачів обласних музеїв щорічно становить близька 1 млн.

В області діють також 215 громадських історико-краєзнавчих музеїв, експозиції яких налічують понад 16 тисяч предметів.

Сьогодні в Одесі функціонують 6 театрів та 1 обласна філармонія. За кількістю театрів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, це другий показник в Україні після Києва. У 2005 році театральнo-видовищними закладами було показано 1962 вистави та концерти, які відвідало 129,9 тис. глядачів.

Одеська область - одна з небагатьох областей України, де збережені та працюють 16 районних (міських) кінотеатрів, 305 сільських кіноустановок, фільмофонд, яким опікується Одеське обласне орендне підприємство "Кіновідеопрокат", налічує 17,5 тис. художніх, документальних та інших стрічок.

У клубних закладах області діють 3251 аматорський колектив, понад 500 національних колективів художньої самодіяльності різних жанрів.

На підтримку та розвиток культур національних спільнот спрямовано діяльність обласних центрів національних культур: центру української культури в м. Одеса, науково-методичного центру болгарської культури в м. Болград, центрів національних культур в Ізмаїльському та Ренійському районах.

В області функціонують 68 шкіл естетичного виховання (59 – у містах, 9 – на селі), із них: музичних шкіл – 49, художніх шкіл – 5, шкіл мистецтв – 10, 1 школа духових інструментів, 1 хореографічна школа, школа хорового мистецтва – 1. Початковою мистецькою освітою охоплено 14 тис. 779 учнів.

Екологія. Техногенна безпека

На території області знаходиться 115 територій та об'єктів природно-заповідного фонду (14 загальнодержавного і 101 місцевого значення) загальною площею 100,9 тис. га, що становить 3,0 % від загальної площі області.

Розвідано попередньо чи оцінено прогнозно понад 160 родовищ твердих корисних копалин (піски, суглинки, гравій, галька, граніти, вапняк, нафта, природній газ, залізна руда, фосфорити, кольорові метали, золото, кам'яне та буре вугілля, лікувальні грязі та ін.), але основна частина розвіданих родовищ знаходиться на орних землях.

Окрім того, налічується 2 техногенних родовища корисних копалин, запаси яких оцінені прогнозно. Це золошлаковідвали Молдовської ДРЕС та залишки нафтопродуктів під територією ВАТ "ЛУКОЙЛ-Одеський НПЗ".

Стан техногенно-екологічної безпеки на території Одеської області залишається складним. На території області розташовано 85 підприємств, що виробляють, застосовують у технологічному процесі, або зберігають небезпечні хімічні речовини, 334 вибухо-пожежонебезпечні об'єкти, 1 радіаційно-хімічно небезпечний об'єкт та 1 радіаційно небезпечний об'єкт. Загалом – 421 потенційно небезпечних об'єкт.

В Одеській області існує внутрішньо обласна система оповіщення Цивільної оборони області, яка створена та введена в експлуатацію на початку 60-х років минулого сторіччя. Зазначена система у моральному та технічному планах застаріла та відпрацювала свій ресурс. Досвід відповідних сил і служб іноземних країн під час

виникнення (загрози виникнення) НС вказує на надвелику важливість питання своєчасного оповіщення населення про загрозу виникнення надзвичайних ситуацій та надання рекомендацій щодо подальших дій у таких випадках.

Важливим на сьогоднішній день залишається питання захисту населених пунктів області від шкідливої дії вод. Викликає занепокоєння стан захисних протиповенемих споруд на українській ділянці р. Дунай, Дністер та Кучурган. Продовжуються зсувні процеси вздовж морського узбережжя та на окремих ділянках лиманів і річок, що розташовані на території області.

Особливе занепокоєння викликає загибель людей у надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру. Протягом 2003-2005 років у надзвичайних ситуаціях на території області загинула 1481 людина (із них 92 дитини) та постраждали 907 (із них 112 дітей). Завдано значної матеріальної шкоди господарському комплексу області.

Водозабезпечення

Питне водопостачання області майже на 72% забезпечується за рахунок поверхневих вод. Тому, якість води у поверхневих водних об'єктах є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Загальний річковий стік поверхневих вод в Одеській області становить близько 208,52 куб. км на рік середньої водності, з яких лише 0,46 куб. км формуються в межах області.

Питомі середньорічні ресурси місцевого стоку складають 0,183 тис. куб. м на одного жителя або 13,8 тис. куб. м на 1 кв. км території. Водночас більшість басейнів річок можна віднести до забруднених та дуже забруднених. Поверхневі джерела, що придатні для господарсько-питного водопостачання це ріки Дністер та Дунай, які протікають вздовж кордонів області, отже, вони віддалені від основних споживачів води.

Водопроводи, що одержують воду з поверхневих джерел, це:

- з ріки Дністер – Одеський водопровід, який подає 600-650 тис. куб. м води на добу;
- з ріки Дунай - до 9 тис. куб. м води на добу одержує м. Кілія та до 3 тис. куб. м на добу м. Вилкове;
- з озера Ялпуг - до 7 тис. куб. м на добу одержує м. Болград.

Всі інші населені пункти користуються водою з підземних джерел.

За умовами водозабезпеченості і водоспоживання область можливо розподілити на три регіони – північний, центральний та південний.

Північний регіон, до складу якого відносяться 14 районів, є найбільш забезпеченим розвіданими запасами питних підземних вод, які на сьогодні складають від 70 до 320% від необхідних потреб у воді населених пунктів розміщених на півночі області. Вода з артезіанських свердловин в більшості північних районів, за окремими винятками, відповідає нормативним вимогам на питну воду.

Центральний регіон, до складу якого входять міста обласного значення – Одеса, Іллічівськ, Теплодар, Южне, Білгород-Дністровський та три райони (Біляївський,

Овідіопольський, Комінтернівський), одержує воду з Одеського водопроводу і частково – до 10 тис. куб. м на добу з підземних джерел. Підземні родовища питної води в центральному регіоні малопродуктивні і не здатні повністю забезпечити потреби у господарсько-питному водопостачанні цього регіону.

Рівень водопідготовки на очисних спорудах Одеського водопроводу в цілому за основними показниками забезпечує досягнення нормативних вимог для води питної якості, за винятком надійного видалення ротавірусних бактерій, які періодично спостерігаються у річці Дністер.

Південний регіон, до складу якого входять 9 районів у міжріччі Дністра та Дунаю, найменш забезпечений підземними водами питної якості. Майже на всій цій території підземні води не відповідають державному стандарту на питну воду через високий вміст розчинених солей та різних домішок.

Значна частина водопровідно-каналізаційних очисних споруд області, насосних станції та насосних агрегатів відпрацювала нормативний строк експлуатації, що призводить до підвищених витрат електричної енергії та збільшення собівартості перекачування води і стоків. В аварійному стані перебуває близько 1,5 тис. км водопровідних мереж, що становить 47% їх загальної довжини та 0,7 тис. км каналізаційних мереж або більше 52% їх загальної довжини, витоки з яких крім вторинного забруднення водопровідної води стічними водами, обумовлюють підтоплення територій населених пунктів. Питомі норми водоспоживання в обласному центрі та більшості міст обласного значення перевищують аналогічні показники розвинутих країн у 1,5-3 рази і становлять понад 300 л на одну особу за добу, а втрати в системах водопостачання сягають 40% та більше.

Будівельні норми і правила, стандарти на питну воду і методики визначення якісних показників у сфері питної води та питного водопостачання недосконалі. Відповідно до цього потребує вдосконалення й наявна в регіоні лабораторна база контролю якісних показників питної води.

II. Основні проблеми розвитку економіки та соціальної сфери області.

Аналіз соціально-економічного становища регіону за період 2001-2005 років та тенденції розвитку основних галузей народногосподарського комплексу і сфер діяльності населення вказують на наявність низки проблем, які стримують досягнення більш високого рівня життя населення.

Транспортна система області в основному спроможна забезпечити пропуск зростаючого обсягу транзитних перевезень. Проте, невідповідність показників транзитних перевезень міжнародним вимогам щодо швидкості, неперервності, цілості вантажів, тарифів і цін на послуги значно стримує зростання обсягів.

Основні причини, що стримують розвиток транзиту вантажів в Україні, полягають у непорядкованості системи контролю вантажів на кордоні та справляння

зборів, високій вартості послуг, що надаються митними брокерами, контрольними службами і транспортними терміналами, численних бюрократичних перепонах при оформленні транзитних перевезень, низькій швидкості доставки вантажів, несприятливій кримінальній обстановці, браку комплексного, у тому числі інформаційного, обслуговування на шляху транзиту, відсутності комплексу правових актів, що регулюють транзитні перевезення та їх експедиційне обслуговування.

Автотранспортна інфраструктура. Середня категорійність автодоріг України становить 3,73, що свідчить про переважання шляхів з низькою пропускнуою спроможністю та нерозвинутим сервісом. Автомобільні шляхи на основних напрямках транспортних коридорів проходять через населені пункти, що не відповідає вимогам до міжнародних транспортних коридорів та призводять до обмеження швидкості руху автомобільного транспорту. Негативно впливає на створення МТК і лімітування ваги автомобіля до 38 тонн (з 2001 р. на окремих напрямках - 40 тонн) через обмеження навантаження на автомобільні мости.

У зв'язку із постійно зростаючим обсягом вантажопереробки морськими торговельними портами області на автошляхах спостерігається постійне зростання інтенсивності руху великотоннажного автотранспорту. Особливо напружена ситуація склалася на автодорогах Одеса-Київ та об'їзд міста Одеси. Відомо, що міжнародні транспортні коридори проходять по дорогах першої (М - міждержавні) та другої (А - автостради) категорії. Пропускна спроможність становить для доріг:

першої категорії - 14 тис. АТЗ /добу;

другої категорії - 6-11 тис. АТЗ/ добу.

Значні надії щодо фінансового забезпечення розбудови МТК в Україні покладаються на приватний (в тому числі іноземний) капітал. Цьому повинна сприяти реалізація вимог Закону України "Про концесії".

Проблемою залишається реконструкція автодороги державного значення "Обхід м. Одеса", яка входить до транспортного коридору "Чорноморського економічного співробітництва" та забезпечує примикання автотранспортної мережі України до транспортного коридору TRASECA. Головним завданням її реконструкції та будівництва нової ділянки до примикання до автотрасі М-23 (Рені-Одеса-Ростов) є розширення проїзної частини та виведення автотранспорту за межі мільйонного міста. Саме проходження автотрас міжнародних транспортних коридорів поза межами населених пунктів є однією з основних вимог Європейського Союзу та одним з чинників безпечного швидкісного руху автотранспорту ними. Спільно із розвитком транзитних перевезень, актуальність реконструкції автодороги пов'язана з критичним

станом дамби Хаджибейського лиману, по якій вона проходить. За результатами обстеження дамби її оголошено техногенно-небезпечною гідротехнічною спорудою, що загрожує затопленням значної території міста Одеси.

Основні перешкоди у реконструкції зазначеної автодороги пов'язані із необхідністю переносу ряду крупних об'єктів життєзабезпечення м. Одеса (ЛЕП, КНС та інших), що збільшує вартість реконструкції майже в 5 разів.

Окремим питанням є ділянка автодороги Одеса-Рені (на Бухарест) в районі с. Паланка, яка проходить по території Республіки Молдови. Крім того, що автодорога є частиною транспортних коридорів ОЧЕС та дев'ятого критського, її стабільне функціонування є одним з чинників надійного транспортного забезпечення південно-західних районів Одеської області з обласним центром та іншими регіонами України.

Альтернативний шлях, що з'єднує Придунав'я з територією України, пролягає через курортно-рекреаційну зону Кароліно-Бугаз і не може забезпечувати транзит через територію області великовантажного автотранспорту. Крім цього, вузьким місцем тут є розвідний залізничний міст через гирло Дністровського лиману на 61 кілометрі ділянки Одеса-Білгород-Дністровський, рух вантажного автотранспорту по якому обмежений.

Тому будівництво нової автодороги поза межами українсько-молдовського кордону набуває стратегічного значення і спрямовано на створення надійного автотранспортного сполучення південно-західних районів з обласним центром та регіонами, інтеграції народногосподарського комплексу Придунав'я до економіки області та України.

Перспективним вважається будівництво стаціонарного мостового переходу через Дністровський лиман між смт Овідіополь та м. Б.Дністровський та будівництво під'їздів, що дозволяє на 40 кілометрів скоротити відстань руху та вивести автотранспорт з курортних зон та поза межі Овідіополя та Б.Дністровського.

У відповідності із Комплексною програмою утвердження України, як транзитної держави у 2002-2010 роках (Закон України 07.02.02 № 3022-III) та планом заходів Кабінету Міністрів України у 2002 році за рахунок залучення приватного капіталу розпочато активне облаштування автошляхів об'єктами дорожньої інфраструктури (пунктами автомобільного сервісу, транспортних стоянок, пунктів зв'язку, кафе, готелів, кемпінгів, тощо).

Найважливішим у поліпшенні інформаційного забезпечення на автомобільних дорогах є комплексність: з одного боку - учасникам руху повинна надаватися інформація про умови, режим, маршрут і напрямок руху, місцезнаходження

транспортного засобу, розташування об'єктів дорожнього сервісу, аварійність, погодні умови тощо; з другого - учасники руху повинні мати екстрений зв'язок з відповідними службами. У цілому транспортний процес на автомобільних дорогах повинен бути контрольованим.

Для забезпечення належного функціонування транспортно-дорожнього комплексу України, своєчасного реагування на надзвичайні події, що сталися з учасниками дорожнього руху, надання необхідної інформації про режим, умови, напрямки і маршрути руху, місця розташування об'єктів дорожнього сервісу та стан дорожньої мережі реалізується програма створення системи інформаційного забезпечення на автомобільних дорогах загального користування на 2002 - 2010 роки.

Залізничний транспорт. Неузгодженість у формах технічної взаємодії морських портів і залізниць в питаннях комплексного розвитку інфраструктури є причиною диспропорції в їх пропускних спроможностях, що призводить до значного скупчення вагонів з вантажами на передпортових та портових залізничних станціях та портах, а також до невикористання потужностей перевантажувальних комплексів. Так, на початок 2002 року технічні можливості портів з навантаження - розвантаження вагонів перевищували технічні можливості припортових станцій з приймально-сортувальних операцій і операцій подачі вагонів на 10-15 %. Зазначена ситуація призводить також до накопичення кинутих потягів на віддалених підходах до портів, дефіциту спеціалізованого рухомого складу та конвенційної заборони на навантаження певних видів вантажів в напрямку портів. Особливо гостро це відчувається під час сезонних піків перевезень, коли спостерігається різке зростання поданих до перевезень вантажів однієї групи (зернові), або збільшення часу обробки вагонів у зв'язку із погодними умовами (нафта, вугілля).

Водний транспорт. Для повноцінної інтеграції транспортного комплексу українського Придунав'я у сьомий МТК необхідним є вирішення проблеми пропуску суден у сполученні Дунай-Чорне море. Втрата Україною власного судового ходу з Чорного моря в нижній частині Дунаю у середині дев'яностих років призвела до різкого послаблення її позицій як транзитної держави і активного учасника міжнародного транспортного коридору № 7.

Разом із вирішенням проблеми судового ходу для закріплення позицій України у сьомому транспортному коридорі потребує прискореного оновлення транспортний флот Українського дунайського пароплавства та розвиток потужностей морських портів Рені, Ізмаїл та Усть-Дунайськ.

До основних проблем техніко-технологічного характеру, що стримують розвиток перевезень через морські порти регіону слід віднести: зношеність об'єктів портової інфраструктури (гідротехнічні споруди), перевантажувального обладнання та суден портофлоту, недостатню кількість спеціалізованих перевантажувальних комплексів, низький рівень розвитку залізничної інфраструктури в портах та на підходах до них, недостатню узгодженість транспортних технологій із складськими і митними технологіями, низький рівень інформатизації транспортного процесу та інформаційної взаємодії із суміжними видами транспорту.

Поява у сфері зовнішньоторговельних і транзитних перевезень нетрадиційних видів вантажів, входження Одеської області та України у мережу МТК потребує розвитку відповідних потужностей перевантажувальних комплексів та інфраструктури морських торговельних портів, у тому числі колійного господарства портів і залізничних станцій, що їх обслуговують.

Для підвищення ефективності роботи морських транспортних вузлів з урахуванням розбудови національної мережі міжнародних транспортних коридорів потребують вирішення проблеми забезпечення збалансованого розвитку інфраструктури морських торговельних портів і припортових залізничних станцій.

На **рибопереробних підприємствах** спад виробництва зумовлений скороченням обігових коштів і кількості сировини, старінням активної частини основних виробничих фондів, різким зниженням купівельної спроможності населення. Вкрай недостатньо використовується виробничий потенціал рибопереробних підприємств. Знижується рівень матеріально-технічного забезпечення рибного господарства області. В останні роки нормативно-правова база, яка регламентує діяльність рибопромислового комплексу, не дозволяє розвиватися галузі і більшість рибопромислових суден реєструються за кордоном.

У **промисловому комплексі** існують проблеми, що зумовлені такими чинниками:

- низьким рівнем переробки та високою ресурсозатратністю виробництва, недостатньою потужністю фінансово-кредитної системи, великим загальним податковим навантаженням та недосконалим нормативно-правовим забезпеченням;
- недостатньо платоспроможний внутрішній ринок промислової продукції;
- зростання цін на металосировину та енергоносії суттєво впливає на фінансові показники роботи підприємств машинобудування і металургії та конкурентоспроможність продукції підприємств галузі.

Через наявність боргів порушені справи про банкрутство державних підприємства або з державною часткою майна: АТ МВО „Оріон”, ВАТ ХК "Краян", ДП “Біопром –

Одеса” та ВАТ “Одеський завод “Центроліт”. Розглядаються справи про банкрутство, введено процедури санації, керують арбітражні управляючі, однак, не впроваджуються процедури санації підприємств.

Основними проблемами, що стримують **розвиток інфраструктури** є:

- **Енергетична залежність регіону**, особливо його південної частини.

Енергозабезпечення південно-західної частини Одеської області сьогодні здійснюється через енергосистему Республіки Молдова. Дев'ять районів з розвинутою транспортною інфраструктурою та сільськогосподарською спеціалізацією, в яких проживає чверть населення області, зв'язані з енергосистемою України лише однією лінією електропередач напругою 110 кВт, яка забезпечує навантаження лише 25 % від рівня потреб регіону. Тому сьогодні виникла необхідність оперативного вирішення питання про незалежне, стабільне енергозабезпечення південно-західної частини області. Географічні умови регіону (це озера, перепади) не дозволяють будувати нові електромережі, які б зв'язали райони з опорними точками ВАТ “ЕК “Одесаобленерго”.

- **Проблеми водозабезпечення, водовідведення та газифікації населених пунктів.**

Значна частина водопровідно-каналізаційних очисних споруд області, насосних станції та насосних агрегатів відпрацювала нормативний строк експлуатації, що призводить до підвищених витрат електричної енергії та збільшення собівартості перекачування води і стоків. В аварійному стані перебуває близько 1,5 тисяч кілометрів водопровідних мереж, що становить 47 відсотків їх загальної довжини та 0,7 тис. кілометрів каналізаційних мереж, або більше 52 відсотків їх загальної довжини, витіки з яких, крім вторинного забруднення водопровідної води стічними водами, обумовлюють підтоплення територій населених пунктів. Питомі норми водоспоживання в обласному центрі та більшості міст обласного значення перевищують аналогічні показники розвинутих країн у 1,5-3 рази і становлять понад 300 літрів на одну особу за добу, а втрати в системах водопостачання сягають 40 відсотків та більше.

Тарифи на послуги питного водопостачання та водовідведення для населення не відшкодовують витрат на їх виробництво, не враховують інвестиційної складової, що обумовлює збитковість функціонування галузі в цілому та поступовий її занепад.

Основні проблеми агропромислового комплексу:

- скорочення обсягів виробництва продукції тваринництва;
- спад поголів'я худоби та птиці,
- недостатнє законодавче забезпечення реформ у агропромисловому комплексі.

Така складна ситуація зумовлена збитковістю виробництва усіх видів тваринницької продукції, насамперед через несприятливу цінову ситуацію на ринку продукції тваринництва, відсутністю незалежної державної підтримки галузі, незбалансованістю попиту і пропозиції, низьким рівнем внутрішнього споживання, а також недостатньо розвинутою ринковою інфраструктурою.

Крім того, важливою проблемою є комплексний розвиток сільських територій.

За останні роки інфраструктура сільських населених пунктів не оновлювалась, кошти на її утримання виділялися в обмежених обсягах. Як наслідок цього - сьогодні потребують відродження окремі об'єкти культури, охорони здоров'я, освіти, транспортна інфраструктура.

Недостатньо ефективного використання **туристично-рекреаційного потенціалу** обумовлено недосконалістю існуючої структури управління галуззю на державному та місцевому рівнях, відсутністю законодавчо врегульованого механізму фінансування розвитку туристично-рекреаційної та курортної галузі на державному та обласному рівнях, необхідністю визначення та затвердження на законодавчому рівні єдиних умов провадження діяльності на ринку туристичних послуг, відсутністю наукового супроводу щодо економічної та соціальної ефективності дії чинного законодавства України, регламентуючого туристично-курортну галузь, тощо.

Загальними проблемами функціонування **малого бізнесу** на регіональному рівні є: обтяжлива процедура отримання дозвільних документів, неналежна поінформованість діючих підприємців, а особливо підприємців-початківців щодо умов та способів ведення підприємницької діяльності, новітніх технологій, інноваційних розробок удосконалення виробництва, відсутність інформації щодо проектів та рішень місцевих органів влади, регламентуючих підприємницьку діяльність.

На сьогоднішній день існує низка значних **проблем в екологічній сфері**:

- погіршення якості води річок Дунай та Дністер;
- забруднення підземних вод пестицидами, нітратами та нітритами;
- незадовільний технічний стан очисних споруд;
- деградація приморських рекреаційних зон, унікальних пляжів.
- прогресуюче підтоплення територій Одеської області;
- низька забезпеченість заповідними територіями (3,0 % від загальної площі області);
- деградація природних екосистем, що не увійшли до складу природно-заповідного фонду області (Будакський, Хаджибейський, Куяльницький та інші лимани), які мають дуже велику рекреаційну та біосферну цінність;

- розповсюдження зсувних процесів;
- екологічний стан місць розташування військових об'єктів на території області;
- висока розорюваність сільськогосподарських угідь.

Низький рівень розвитку соціальної інфраструктури та недосконалість системи соціального захисту населення – це наслідок невіршених **проблем соціальної сфери**.

Однією з найважливіших проблем розвитку області є проблема ефективного використання **трудоxих ресурсів**. Легалізація найманої робочої сили дозволить уникнути проблеми "тіньової зайнятості", а головне забезпечити соціальний захист працівників, які на теперішній час отримують заробітну платню у "конвертах", не беруть участі у формуванні пенсійних та страхових фондів.

В галузі освіти діюча мережа дошкільних навчальних закладів не відповідає вимогам чинного законодавства і потребує суттєвого розширення як за рахунок будівництва нових закладів, особливо у містах, так і відновлення роботи не діючих, переважно у сільській місцевості, та збільшення кількості навчально-виховних комплексів «загальноосвітня школа – дошкільний навчальний заклад». Загострюється проблема забезпечення дошкільної освіти для дітей з вадами розвитку.

Хід загальної середньої освіти стримує низький рівень запровадження сучасних інформаційних технологій (37 учнів на 1 комп'ютеризоване місце), незадовільний стан матеріально-технічної та навчально-лабораторної бази. 33 % шкіл знаходиться у пристосованих приміщеннях, значна частина яких потребує капітальних ремонтів. Потребує завершення розпочате у різні роки будівництво 34 загальноосвітніх навчальних закладів. Необхідне будівництво нових шкіл у мм. Одеса, Ізмаїл, Іллічівськ.

Відсутність належних санітарно-гігієнічних умов у школах - 206 шкіл мають пічне опалення, 262 школи області не мають централізованого водопостачання та каналізації – потребує проведення капітальних ремонтів внутрішніх систем опалення та котелень

При відсутності дефіциту педагогічних кадрів, має місце тенденція їх старіння.

Потребує суттєвого реформування система професійно-технічної освіти - це технічне переоснащення майстерень і лабораторій, розробка нових навчальних програм, підручників, посібників.

Головні проблеми вищої школи на довгострокову перспективу пов'язані із необхідністю реформуванням змісту і форм навчання у контексті Болонського процесу, що має здійснити значний вплив на прискорення технологічного розвитку та економічного стану країни.

Однією з основних проблем у забезпеченні **охорони здоров'я** є низький рівень бюджетного фінансування, що вимагає постійного напруження в пошуку раціонального використання коштів, а саме: скорочення потужностей діючих стаціонарних закладів, впровадження стаціонарзамінюючих технологій та залучення позабюджетних коштів.

Протягом 10 останніх років число ліжок в стаціонарах лікувальних закладів скоротилось на 3990, а число посад працівників в закладах охорони здоров'я області зменшилось за цей час на 5544 штатних одиниці.

Ряд невирішених проблем має **сфера культури**:

- незадовільна матеріально-технічна база бібліотек, особливо на селі. Так, із загальної кількості бібліотек 318 потребують поточного ремонту, 182 – капітального, недостатня увага приділяється забезпеченню бібліотек сучасним обладнанням;

- недостатнє фінансування музеїв. Потребує оновлення музейне обладнання, не вистачає коштів на поповнення музейних фондів, проведення ремонтно-реставраційних робіт. Викликає занепокоєння слабка матеріально-технічна база обласних та районних музеїв, відсутність систем пожежно-охоронних сигналізацій;

- повільні темпи оновлення матеріально-технічної бази в кіногалузі, незадовільне оснащення кінотеатрів сучасним обладнанням, брак коштів на поповнення фільмофонду;

- повноцінній діяльності клубних закладів області заважають обмеженість бюджетного фінансування, застаріле технічне обладнання та плинність кадрів. Потребують ремонту 452 клубних заклади (65 % від загальної кількості), із них – 429 на селі, в аварійному стані знаходиться 31 клубний заклад (4,5 % від загальної кількості);

- вирішення кадрових питань є визначальним аспектом якісного рівня задоволення культурних потреб населення.

III. Стратегічні пріоритетні напрями регіонального розвитку на період до 2015 року.

3.1. Економічна сфера.

3.1.1. Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, розвиток логістики.

Стратегічними завданнями розбудови та модернізації транспортної інфраструктури області, інтеграції її у систему міжнародних транспортних коридорів, розвитку логістики є:

В автотранспортній інфраструктурі:

□ реконструкція і капітальний ремонт автодоріг державного значення, на основних напрямках міжнародних транспортних коридорів з доведенням їх параметрів до вимог європейських нормативів, зокрема, будівництво дворівневих розв'язок та шляхопроводів, об'їздів населених пунктів тощо;

□ закінчення реконструкції ділянки Червонознам'янка - Жашків автодороги Одеса-Київ (10,1 км) - (2007-2008 роки);

□ розбудова внутрішньо обласної мережі автодоріг із забезпеченням стовідсоткового охоплення населених пунктів із районними центрами з доведенням їх до рівня 2-ї категорії;

□ будівництво мостового переходу через Дністровський лиман (4,1 км) та автошляху до с. Монаші (71 км) (відпрацювання ТЕО – 2007 рік, початок будівництва – 2008 рік);

□ реконструкція автодороги “Обхід міста Одеси” та будівництво дамби Хаджибейського лиману (початок робіт – 2007 рік);

□ формування єдиної внутрішньо обласної автобусної маршрутної мережі, її узгодження із мережею міжобласних автобусних перевезень та створення системи технічного контролю за рухом автобусів загального користування (2008 рік);

□ оновлення 50% та придбання 25% парку вантажних автомобілів міжнародного сполучення та автодорожньої техніки.

В інфраструктурі залізничного транспорту:

□ реалізація комплексу інженерно-технічних заходів з підвищення швидкості руху на ділянках Одеса-Жмеринка, Ізмаїл-Одеса до європейського рівня (100 км/год для вантажних та 110 км/год – пасажирські)

□ електрифікація залізничної лінії Б.Дністровський-Ізмаїл (2008-2010 роки);

□ розвиток колійного господарства морських торговельних портів та припортових залізничних станцій (2007-2015 роки);

□ будівництво залізничної колії Рені-Ізмаїл (2007-2010 роки).

В інфраструктурі водного транспорту:

□ відновлення глибоководного суднового ходу у сполученні Дунай-Чорне море (2007-2008 роки) і реконструкція з'єднувального каналу Усть-Дунайського морського торговельного порту (2007-2009 роки) та забезпечення постійного судноплавства судновими ходами;

□ активізація діяльності судноплавних компаній під українським прапором;

□ створення привабливих умов для реєстрації флоту на території Одеської області, у тому числі на острові Зміїному (2007-2008 роки).

В інфраструктурі авіаційного транспорту:

□ створення вантажо-пасажирського ХАБА (2007-2012 роки) на базі Одеського та Ізмаїльського аеропортів та Одеського, Іллічівського, Южненського та Ізмаїльського морських торговельних портів.

У розвитку логістики:

□ виділення в окрему категорію транзитних перевезень, організація маршрутних контейнерних та контрейлерних перевезень та впровадження наскрізних тарифів;

□ розбудова прикордонних пунктів пропуску в зоні МТК (не менше 40 одиниць), розробка технології прискореного проведення митних і прикордонних операцій;

□ створення єдиного інформаційного простору транспортно-дорожнього комплексу на основі впровадження сучасних інформаційних та керуючих систем, розвитку бази інформатики;

□ створення мережі терміналів і логістичних центрів у великих мультимодальних вузлах області, таких як Одеський, Іллічівський, Южненський та Дунайський, на основі формування єдиної системи організаційно-економічного, інформаційного і нормативно-правового забезпечення управління системою вантажо-та товарообігу.

3.1.2. Розвиток морського господарства (транспортного, судноремонтного, рибпромислового).

Розвиток портового господарства буде відбуватися відповідно до Програми соціально-економічного розвитку морських торговельних портів до 2010 року та основних принципів, які закладені в Концепції розвитку транспортно-дорожнього комплексу України до 2020 року. Основними цілями є:

- створення надійної матеріально-технічної бази морських портів, яка відповідає у кількісному відношенні вимогам розвитку української економіки і зовнішньої торгівлі, у якісному відношенні - найвищим світовим стандартам;

- зміцнення взаємодії морських торговельних портів зі суміжними видами транспорту і вантажовласниками у межах логістичних товаропровідних систем і міжнародних транспортних коридорів, які проходять по території Одеської області та України;

- підвищення рівня навігаційної і екологічної безпеки в морських торговельних портах;

- підвищення ефективності державного регулювання діяльності і розвитку морських торговельних портів, що забезпечить реалізацію інтересів держави без обмеження господарчої самостійності підприємств;

Стратегічними шляхами розвитку портового господарства повинно стати:

- створення і модернізації термінальних комплексів, впровадження прогресивних транспортно-технологічних систем, їх відповідність до світових стандартів;

- створення умов, що сприяють збільшенню обсягів міжнародних транзитних перевезень через порти України, доведення до міжнародних стандартів якості транспортних послуг;
- розробка і створення нормативно-правової бази транспортного і транспортно-технологічного забезпечення роботи портів у взаємодії із суміжними видами транспорту, приведення діючого законодавства в цій сфері діяльності у відповідність до міжнародного транспортного права;
- реформування методів управління і форм господарської діяльності портів з метою приведення їх у відповідність до вимог розвитку ринку транспортних послуг і світової практики управління портами шляхом структурних перетворень і відокремлення адміністративних і господарських функцій;
- регулювання діяльності портів на державному і регіональному (муніципальному) рівнях з урахуванням їх значущості у загальній системі економіки області, України, міжнародних і місцевих транспортних шляхах;
- створення інформаційно-довідкових систем, які дозволять підвищити конкурентоспроможність портів Одещини, а також створення умов інформаційної і технологічної взаємодії і координації роботи різних видів транспорту.

Перспективні обсяги вантажопереробки планується освоїти за рахунок нарощування потужності перевантажувальних комплексів, у тому числі спеціалізованих для окремих видів вантажів, і розвитку внутрішньо портової транспортної інфраструктури і залізничних вантажних фронтів окремих перевантажувальних комплексів портів у цілому.

У період до 2015 року буде здійснений комплекс організаційно-правових, економічних і техніко-технологічних заходів для **розвитку портів області**, який зокрема передбачає:

1. Удосконалення виробничого потенціалу морських торговельних портів:

- *будівництво нових перевантажувальних комплексів:*

- контейнерів (Одеса, Іллічівськ, Южний);
- вугілля (Южний – до 12 млн. тонн);
- сої і шроту (Іллічівськ - 1,5 млн. тонн, Рені - 0,7 млн. тонн);
- накатних вантажів (Рені - 0,415 млн. тонн, завершення будівництва);
- генеральних вантажів (Іллічівськ - 2 млн. тонн, Одеса - 0,9 млн. тонн, Южний - 1,0 млн. тонн);
- лісних вантажів (Білгород-Дністровський - 0,5 млн. тонн);
- рідких хімічних продуктів (Іллічівськ - 1 млн. тонн);
- гранульованої сірки (Іллічівськ - 3,0 млн. тонн);
- зріджених газів (Іллічівськ - 1,2 млн. тонн, Рені - 1,2 млн. тонн);
- рослинної олії (Одеса, друга черга - 0,5 млн. тонн);
- бункерувальної бази (Іллічівськ - 1,2 млн. тонн);

- *реконструкція існуючих перевантажувальних комплексів:*

- для мінеральних добрив (Іллічівськ - приріст вантажообігу 0,7 млн. тонн);

- рослинної олії (Іллічівськ - приріст вантажообігу 0,6 млн. тонн);
- кам'яновугільної смоли (Рені);
- генеральних вантажів (Одеса - приріст вантажообігу 0,5 млн. тонн);
- придбання портового флоту:
  - морські буксири, буксири-кантувальники, буксирні катери (Іллічівськ, Одеса, Южний);
  - лоцманські судна (Іллічівськ, Одеса, Южний);
  - бункерувальники, маслозаправники, водолії (Іллічівськ, Южний);
  - плавпричал (Южний);
  - природоохоронний флот (Іллічівськ, Южний);
- придбання сучасного високотехнологічного перевантажувального обладнання, а саме мобільних кранів, контейнерних перевантажувачів, порталних кранів тощо.

2. залучення приватного капіталу, кредитів, вітчизняних та іноземних інвестицій, бюджетне фінансування для окремих об'єктів державного значення.

Надання в концесію крупних інфраструктурних об'єктів з тривалим терміном окупності.

Залучення коштів вантажовласників, зацікавлених в удосконаленні постачань продукції, особливо шляхом створення спільних підприємств, участі в статутному капіталі.

3. Забезпечення безпеки судноплавства та запобігання забрудненню довкілля в морських торговельних портах:

- гармонізація національних норм, стандартів та правил до законодавства ЄС з питань забезпечення безпеки судноплавства та запобіганням забрудненню довкілля;
- вирішення завдань з навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства на акваторіях, підхідних каналах та шляхах у відповідності з нормами безпеки;
- переоснащення берегових систем забезпечення безпеки (обладнання районів А-1 і А-2, ГМЗЛБ, СУРС, АІС та інше);
- створення і сертифікація системи управління безпекою і запобіганням забрудненню на базі міжнародних стандартів;
- створення системи моніторингу за судновими баластними водами та станом атмосферного повітря.

4. Активізація діяльності судноплавних компаній під українським прапором, створення привабливих умов для реєстрації флоту на території Одеської області, у тому числі на острові Зміїному (2007-2008 роки). До 2015 року реалізувати програму оновлення флоту ВАТ „Українське Дунайське пароплавство” (до 50%).

5. У галузі судноремонту:

- сприяти створенню сумісних підприємств за участю вітчизняного та іноземного капіталу;
- проведення інвентаризації та передача виробничих потужностей, що не використовуються за призначенням, портам або іншим зацікавленим організаціям з метою зменшення податкового тиску та невиробничих витрат на їх утримання;

- підтримка програм з нарощування потужностей Кілійського суднобудівного-судноремонтного заводу з будівництва сучасних суден для ВАТ „Українське Дунайське пароплавство” та інших судноплавних компаній.

6. Забезпечити розвиток системи базової морської освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів морської галузі в учбових закладах Одеської області.

Рибпромисловий комплекс.

Розвиток рибогосподарського комплексу області відбуватиметься на основі структурної перебудови, спрямованої на підвищення ефективності його роботи, поліпшення управління, фінансового планування та відновлення мотивів до інвестиційної діяльності підприємств, передбачених Загальнодержавною програмою розвитку рибного господарства України на період до 2010 року.

У середньостроковій перспективі органами влади та підприємницькими структурами галузі має бути розроблена регіональна програма розвитку рибного господарства з визначенням:

- перспектив подолання кризових явищ в галузі;
- стану ринку риби та рибної продукції;
- ресурсної бази регіону, обумовленої запасами водних живих ресурсів в Азово-Чорноморському басейні та внутрішніх водоймах області;
- широкого залучення до розвитку рибогосподарського комплексу наукового і кадрового потенціалу регіону.

У довгостроковій перспективі основними напрямками розвитку рибного господарства мають бути:

- раціоналізація та інтенсифікація промислу риби та інших водних живих ресурсів в Азовському і Чорному морях та внутрішніх водоймах;
- нарощування обсягів відтворення риби та інших водних живих ресурсів;
- інтенсифікація товарного рибництва на якісній селекційній основі;
- оптимізація розвитку рибопереробної промисловості;
- підвищення ефективності державного управління рибогосподарськими водними об'єктами і контролю за використанням риби та інших водних живих ресурсів;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо ведення рибного господарства та узгодження її з вимогами міжнародних договорів України.

Розвиток аквакультури забезпечуватиметься шляхом інтенсифікації товарного рибництва, відтворення риби та інших водних живих ресурсів у прісних і морських водах з метою збільшення сировинної бази в річках, водоймищах, поліпшення екологічного стану водосховищ.

Для збільшення обсягів вирощування і вилову товарної риби інших водних живих ресурсів здійснюватимуться заходи щодо:

- забезпечення рибницьких підприємств високопродуктивними районованими плідниками культивованих видів риб;

- вирощування якісного рибопосадкового матеріалу цінних видів риб у технологічно обґрунтованих обсягах;
- забезпечення рибницьких господарств гранульованими рибними кормами;
- оновлення основних фондів, впровадження передових ресурсозберігаючих технологій та обладнання, реконструкція, переобладнання рибного порту Іллічівськ, діючих рибних господарств і виробництв.

З метою впровадження організаційно-правової форми рибодобуваючих підприємств області здійснити заходи щодо приведення їх у відповідність до чинного законодавства та доцільності функціонування, налагодження чинного обліку та контролю виробничої діяльності.

З метою стабілізації і розвитку рибного господарства Одеської області необхідно:

- створення регіонального фонду стабілізації і розвитку рибного господарства;
- створення асоціацій рибодобуваючих та рибопереробних підприємств;
- надання в оренду водоймищ та земель водного фонду з метою риборозведення;
- пріоритетний розвиток на внутрішніх водоймищах області товарних рибних господарств;
- інтенсифікація ставкових господарств;
- значне збільшення обсягів вирощування якісного посадкового матеріалу для зариблення внутрішніх водоймищ і потреб ставкових господарств;
- реалізація завдань Загальнодержавної програми розвитку рибного господарства на період до 2010 року, в тому числі створення в рамках проекту „Осетр” Дунайського розплідника для відтворення осетрових;
- організація на базі морського рибного порту м. Іллічівськ регіонального оптового ринку риби та рибної продукції з наповненням його відповідною інфраструктурою: розрахунковим фінансовим центром, філіалом банку, службою контролю якості риби і рибної продукції, підприємцями для проведення аукціонів, укладання контрактів тощо;
- створення інформаційно-аналітичного центру з аналізу розробки рекомендацій та моніторингу всіх складових рибпромислового комплексу регіону та наукового прогнозування перспектив його розвитку.

3.1.3. Високотехнологічні наукоємні галузі промисловості.

Основними складовими потенціалу розвитку промисловості є такі:

- значні виробничі потужності, здатні до реалізації сучасних технологій і швидкого нарощування обсягів виробництва, у тому числі в інвестиційно спроможних галузях. В області налічується 2190 промислових підприємств, з них 1830 малих. На

підприємствах працює 82 тис. штатних працівників і виробляється продукції та послуг для більшості підгалузей промисловості;

- науково-технічна система, яка включає 43 галузевих науково-дослідних інститути, конструкторські і технологічні установи з розвинутою інфраструктурою, що спроможна задовольнити потреби інноваційного розвитку промисловості;

- природні ресурси, які дають змогу виробляти конструкційні та функціональні матеріали в обсягах, достатніх для самозабезпечення замкнених технологічних циклів у промисловості.

Реалізація завдань стратегії економічного та соціального розвитку на період до 2015 року у промисловості області спрямовуватиметься на забезпечення якісних перетворень - інноваційного розвитку, впровадження високих технологій, оновлення структури виробництва та підвищення його ефективності, орієнтації на розвиток ринкових механізмів.

Передбачається збільшення обсягів промислової продукції у 2007 році на 4,5%, у 2008 році – на 4,8 %, у 2009 році – на 5,2%, у 2015 році – на 6,5%.

Основними стратегічними пріоритетами розвитку промисловості області визначено:

- оптимізація регіональних промислових комплексів та виробничих потужностей підприємств; створення регіональних промислових кластерів; поліпшення коопераційних зв'язків;

- реконструкція і технічне переоснащення виробництв для забезпечення можливості виготовлення продукції з конкурентоспроможними техніко-економічними показниками;

- створення умов для налагодження ефективної взаємодії великого, середнього та малого бізнесу, насамперед у наукоємних секторах;

- удосконалення системи соціальних гарантій, екологічної безпеки та умов праці робітникам промисловості;

- сприяння розвитку наукоємних галузей та виробництв, які базуються на використанні сучасних технологій;

- освоєння виробництва продукції, яка забезпечуватиме комплексне технічне та технологічне переоснащення виробництва, запровадження енерго- та ресурсозберігаючих виробництв.

Промислова політика в області до 2015 року буде спрямована на забезпечення послідовного та поетапного розвитку верстатобудування, волоконно-оптичного виробництва, телекомунікаційного обладнання. Поступово розвиватимуться підприємства металургії, хімічної та нафтохімічної промисловості, легкої та інших галузей, які заявили про себе як конкурентоспроможні суб'єкти на зовнішньому ринку. Однак, їх позиції поки що не досить стійкі через внутрішні проблеми, зокрема відсутність інвестиційних ресурсів і коливання кон'юнктури на світовому ринку. Тому на їх підтримку повинні бути спрямовані основні зусилля в проведенні промислової політики.

Верстатобудування технологічно зв'язує всі галузі промисловості і має універсальний науково-технічний і виробничий потенціал, стратегічні напрямки розвитку якого передбачають:

- освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції;
- зниження енерговитрат шляхом впровадження енергозберігаючих технологій;
- розвиток маркетингової діяльності;
- впровадження систем управління якістю, орієнтованих на міжнародні стандарти;
- відтворення кадрового потенціалу галузі, створення додаткових робочих місць.

Зазначені напрями реалізовуватимуться на базі підприємств верстатобудівної промисловості – акціонерних товариств „Мікрон”, „Завод радіально-свердлильних верстатів”, „Пресмаш”, „Завод ковальсько-пресових автоматів” та „Зонт”.

Серед пріоритетних напрямів - розвиток волоконно-оптичного виробництва з метою удосконалення національної мережі зв'язку.

З метою реалізації цього напрямку впроваджується інноваційний проект “Створення вітчизняного конкурентоспроможного виробництва волоконно-оптичних кабелів нового покоління для телекомунікаційних структурованих мереж” на ВАТ «Одескабель». Передбачається:

- забезпечення виробництва легких, діелектричних без бронепокриття та з бронєю із гофрованої металеві стрічки волоконно-оптичних кабелів світового рівня, призначених для телекомунікаційних і структурованих мереж;
- створення технологій виробництва цифрових кабелів нового покоління xDSL, в межах якого планується впровадження нового обладнання для виробництва кабелів з поліпшеними споживчими властивостями для систем передачі даних xDSL;
- освоєння виробництва польового тактичного волоконно-оптичного кабелю.

Основою стратегії інноваційного розвитку телекомунікаційного обладнання стане максимальне примноження наукового потенціалу за напрямками:

- створення ефективної системи поєднання досягнень науки, технологій, виробництва та ринкових умов господарювання;
- формування та підтримка наукового потенціалу, вибіркова підтримка цільових досліджень шляхом державного замовлення.

Науково-дослідні розробки та виробництво радіо, телекомунікаційного, приладобудівного обладнання та оптики реалізовуватимуться на державному підприємстві “Одеський науково-дослідний інститут телевізійної техніки”, виробництво радіометричних комплексів – на державному виробничо-технологічному підприємстві “Граніт”.

У рамках реалізації програми розвитку високих технологій передбачається реалізація проекту індустріального (промислового) кластер - технопарку (технополісу) «Міжнародний центр виробників мікроелектронної, побутової, комп'ютерної, електронної техніки і технологічних процесів виготовлення її елементів; організація

виготовлення на інноваційній основі телевізорів, холодильників та інших товарів широкого вжитку» (скорочена назва - «Міжнародний центр виробників»).

Пріоритетними напрямками розвитку в основних галузях є:

□ у металургії та обробленні металу - виробництво високоміцних водо- і газопровідних труб, сталевих канатів, метизної продукції, металоконструкцій та сталевого литва. Необхідно розвивати мінерально-сировинну базу та проводити технічне переоснащення на базі ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій, використання нових видів енергоносіїв;

□ у хімічній і нафтохімічній промисловості - виробництво мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин, полімерів та виробів з них, товарів побутової хімії, гумотехнічних виробів. Необхідне технічне переоснащення хімічного виробництва на базі ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій, в першу чергу виробництв основної хімії і мінеральних добрив, пластмас та виробів із них; створення умов для збільшення випуску товарів побутової хімії, виробництва за міжнародними стандартами сучасних товарів широкого вжитку, які користуються попитом на внутрішньому ринку;

□ у деревообробній промисловості - виробництво фанери, картону, спеціальних видів паперу, деревностружкових та деревноволокнистих плит, меблів. Необхідне проведення реструктуризації та технічного переоснащення підприємств деревообробного та меблевого виробництв, розвиток виробництва деревноволокнистих плит середньої щільності - прогресивного конструкційного матеріалу для виготовлення сучасних меблів із залученням іноземних інвестицій, переробка відходів деревообробних та меблевих підприємств, запровадження механізмів для здорової конкуренції та поступової ліквідації тіньового сектора;

□ у виробництві інших неметалевих мінеральних виробів - виробництво високоякісного скла, бруківки сучасного дизайну, теплоефективних виробів із пористих бетонів, новітніх матеріалів для будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг, цементу, керамічної цегли. Необхідно розвивати сировинну базу та запроваджувати технології глибокої і комплексної переробки сировини, розвивати виробництво сучасних будівельних і оздоблювальних матеріалів;

□ у легкій промисловості - поглиблена розробка шкірсировини, швейне та трикотажне виробництво. Необхідне забезпечення домінування на внутрішньому ринку продукції вітчизняних підприємств в умовах його відкритості, впорядкування сировинного забезпечення; відхід від давальницьких схем виробництва, вихід на зовнішні ринки збуту, запровадження системи захисту внутрішнього ринку (в тому числі від контрабандного ввезення товарів) та стимулювання вітчизняного виробника.

Створення і впровадження сучасних виробництв, високих технологій потребує вирішення питання підготовки та забезпечення висококваліфікованими кадрами в усіх галузях промисловості. У зв'язку з цим необхідне:

- створення якісної системи підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів робочих професій на основі матеріально - технічної бази, яка існує в учбових закладах області;
- впровадити державний стандарт професійного технічного навчання з підготовки кваліфікованих робітників для підприємств міста і області;
- створити у вищих учбових закладах спеціальні факультативні курси для підготовки кваліфікованих робітників і молодших фахівців;
- поряд з існуючою системою професійно–технічної освіти створення безпосередньо на підприємствах невеликих навчальних центрів на засадах суб'єктів підприємницької діяльності, які дадуть змогу задовольнити існуючу потребу у фахівцях, з використанням власної матеріально-технічної бази та досвіду працюючих фахівців;
- створити регіональні навчально-практичні центри галузевого спрямування з впровадження інноваційних технологій.

3.1.4. Розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва.

Основними складовими регіональної аграрної політики на період до 2015 року має бути комплекс правових, організаційних і економічних заходів, спрямованих на завершення реформування земельних та майнових відносин, підвищення ефективності функціонування аграрного сектора економіки області, розв'язання соціальних проблем населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій, передбачених Законом України від 18.10.2005 р. № 2982-4 “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року”, а також обласних програм щодо розвитку галузей сільськогосподарського виробництва, інфраструктури аграрного ринку, її матеріально-технічного забезпечення та механізмів фінансово-кредитної підтримки підприємств агропромислового комплексу.

У середньостроковій перспективі основні зусилля будуть зосереджені на реалізації регіональних програм „Зерно Одещини 2005-2010”, “Програми стабілізації і розвитку тваринництва Одещини на 2005-2010 роки”, ”Меліорація Одещини 2005-2010 роки”.

Стратегічні пріоритети розвитку агропромислового комплексу на період до 2015 року:

- ✓ створення умов для реалізації та захисту прав селян на землю, формування ринкових земельних відносин, охорони земель;
- ✓ здійснення відповідних заходів щодо охорони особливо цінних ґрунтів;
- ✓ запровадження сучасних механізмів і методів формування прозорого ринку сільськогосподарської продукції, продовольства, капіталу, зокрема виробничих ресурсів та робочої сили;
- ✓ створення сприятливих умов для реалізації експортного потенціалу аграрного сектора економіки;

- ✓ поширення на території області практики виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції;
- ✓ структурування системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, посилення підтримки створення та функціонування системи сільськогосподарського дорадництва та ринку консультативних послуг, стимулювання наукових досліджень для аграрного сектора, активізація інноваційної діяльності нових технологій, використання новітніх наукових розробок;
- ✓ створення умов для закріплення у сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я та побутового обслуговування;
- ✓ впровадження основних засад державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі, особливо щодо утримання внутрішньогосподарських меліоративних систем та оплати електроенергії, що витрачається на подачу для поливу;
- ✓ здійснення відповідних заходів щодо інформаційно-правової підготовки сільгосптоваровиробників до товарного виробництва продукції та її реалізації в умовах вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ): лібералізації зовнішньоторговельних відносин з країнами, що вже є членами цієї організації; єдиної стандартизації споживчих товарів та послуг, у тому числі екологічно чистої продукції;
- ✓ гармонізації до міжнародних вимог заходів підтримки вітчизняного сільського господарства;
- ✓ застосування механізмів захисту аграрного ринку.

Пріоритетними напрямками розвитку селекції в рослинництві є:

- ✓ подальша розробка науково-теоретичних основ селекційно-генетичного процесу;
- ✓ створення вітчизняних генотипів “Надсильної пшениці”;
- ✓ створення сортового потенціалу озимих колосових культур;
- ✓ скорочення посівних площ соняшнику з одночасним нарощуванням валового виробництва насіння за рахунок впровадження у виробництво інтенсивних технологій вирощування;
- ✓ впровадження нових сортів і гібридів соняшнику з потенційною урожайністю 25-30 ц/га.

Пріоритетні напрями розвитку селекційно-племінної справи у тваринництві будуть зосереджені на:

- ✓ створенні мережі племзаводів і племрепродукторів по роботі з кращими породами і лініями сільськогосподарських тварин;
- ✓ задоволенні потреб товарних та спеціалізованих агроформувань у висококласному племінному молодняку вітчизняних порід з частковим

здешевленням вартості закупленої худоби за рахунок коштів обласного і місцевого бюджетів;

✓ відновленні функціонування усіх пунктів штучного запліднення сільськогосподарських тварин приватного сектора на фермах агроформувань усіх форм власності.

Для забезпечення пріоритетного розвитку агропромислового виробництва необхідно створити умови для комплексного розвитку сільських територій, підвищення соціального захисту і життєвого рівня сільських жителів.

З метою формування економічного середовища для ефективної діяльності суб'єктів аграрного сектора передбачається:

- сприяння впровадженню ресурсозберігаючих, безпечних та екологічно чистих технологій виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства;

- удосконалення системи підтримки доходів сільгосптоваровиробників шляхом запровадження дотацій з державного та місцевого бюджетів на утримання маточного поголів'я тварин, посівів стратегічно важливих видів сільськогосподарських культур, збільшення фінансової підтримки господарств, що займаються селекційною роботою;

- сприяння переоснащенню матеріально-технічної бази сільгосппідприємств шляхом удосконалення довгострокового кредитування компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки за рахунок Державного бюджету України, системи фінансового лізингу, підтримки розвитку інфраструктури матеріально-технічного забезпечення;

- організаційно-правове та фінансове стимулювання структурної перебудови сільськогосподарського виробництва галузей харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів;

- створення та вдосконалення елементів сучасної ринкової інфраструктури шляхом організації інтегрованих формувань з поглибленням виробничих стосунків між товаровиробниками сільськогосподарської продукції, переробними підприємствами та торгівлею. Підтримка розвитку елементів ринкової інфраструктури – кредитних спілок, обслуговуючих кооперативів, оптових ринків сільськогосподарської продукції, аграрних торгових домів тощо.

3.1.5. Стимулювання транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

З розвитком євроінтеграційних процесів для Одещини важливе значення набуває діяльність у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва, вирішення регіональних проблем через впровадження спільних транскордонних проектів і програм розвитку.

Розширення Європейського Союзу за рахунок країн-сусідів України (Румунії та Болгарії) до безпосереднього кордону з Одеською областю матиме значні позитивні наслідки у розвитку прикордонного співробітництва, дозволить значно активізувати

поступальні кроки у процесах європейської інтеграції, позиціонування Одеської області як «форпосту» України у Південно-Східній та Центральній Європі.

Стратегією передбачається відпрацювання ефективних механізмів взаємодії між окремими адміністративно-територіальними одиницями трьох країн – України, Молдови та Румунії, насамперед у рамках Єврорегіону «Нижній Дунай», з метою поглиблення міжлюдських контактів, прикордонного співробітництва у використанні транспортної інфраструктури, торгово-економічній, культурній, науковій та освітній сферах.

Важливого значення набуває Програма сусідства «Румунія-Україна», яка з 2007 року трансформується у Програму «Румунія-Україна-Молдова». Основна мета Програми - поліпшення якості транскордонного співробітництва, а також створення основи для подальшого поглиблення співпраці між адміністративно-територіальними одиницями Румунії, Молдови та Одеською областю. Основні пріоритети Програми:

- підтримка соціально-економічного розвитку транскордонних територій;
- зміцнення елементів транскордонної інфраструктури;

Вищезазначені пріоритети можливо реалізувати у наступних напрямках:

- проведення спільних виставково-ярмаркових заходів, маркетингових та презентаційних кампаній;
- існування спільних транскордонних промислових корпорацій;
- створення спільних проектів туристичного розвитку в дельті Дунаю, зокрема, розробка та впровадження винного туру – «карта вин Єврорегіону «Нижній Дунай»;
- організації спільного українсько-румунсько-молдовського центру на рівні місцевих органів влади з боротьби з торгівлею людьми, наркотиками, нелегальною міграцією та тероризмом;
- створення Центру сприяння торговельно-економічному співробітництву на базі Агентства транскордонного співробітництва «Єврорегіон «Нижній Дунай»;
- створення системи транскордонного екологічного моніторингу на території Єврорегіону «Нижній Дунай»;
- створення мережі бізнес-інкубаторів.

Для ефективного функціонування Єврорегіону планується вдосконалення системи координації та прийняття управлінських рішень. В першу чергу, потребують змін та доповнень статутні документи та система керівних органів. З урахуванням досвіду функціонування інших єврорегіонів, доцільним видається створення постійно діючого Секретаріату Єврорегіону «Нижній Дунай» з розташуванням центрального офісу у м. Одеса.

Результатом проведеної роботи повинна стати розробка з подальшим затвердженням на рівні регіональних органів влади транскордонного програмного документу - Концепції розвитку Єврорегіону «Нижній Дунай на 2007-2010 роки».

Єврорегіон «Дністер»

У короткостроковій перспективі передбачається, що створення Єврорегіону «Дністер», до якого ввійдуть Одеська та Вінницька області України та декілька районів

Республіки Молдова, сприятиме вирішенню наступних економічних та соціальних завдань:

- досягнення гармонійного і збалансованого розвитку економічної діяльності в прикордонних регіонах України і Молдови;

- вирішення низки питань і проблем в сфері охорони навколишнього середовища;

- забезпечення відповідного рівня зайнятості і соціального захисту населення прикордонних регіонів;

- формування єдиного культурного простору в прикордонних регіонах України та Молдови, у тому числі у Придністров'ї;

- вирішення питань, що стосуються боротьби з організованою злочинністю, попередження і ліквідації наслідків стихійних лих і техногенних катастроф.

Одеська область є єдиним регіоном України, який бере активну участь у роботі 6 європейських регіональних структур: Асамблеї європейських регіонів, Асоціації європейських прикордонних регіонів, Конференції приморських регіонів Європи, Єврорегіону «Нижній Дунай», Робочої співдружності придунайських країн, Асамблеї європейських виноробних регіонів.

Станом на 1 жовтня поточного року Одеською областю укладено 17 угод про міжрегіональне співробітництво та підписано 2 протоколи про наміри майбутнього співробітництва з регіонами інших держав.

Найбільш вагомими проектами міжрегіональної співпраці з регіонами іноземних держав Одеської області стало співробітництво з регіонами країн Східної Європи: Польщі, Болгарії, Угорщини, Румунії, а також Російської Федерації, Китаю, Туреччини.

Основне завдання на найближчу перспективу (2007-2009 роки) - підвищення ефективності виконання угод шляхом організації роботи спільних робочих груп та укладання щорічних протоколів з реалізації угод, проведення моніторингу відповідно до основних завдань транскордонного співробітництва та цієї Стратегії.

Необхідність розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва Одеської області у довгостроковій перспективі викликана рядом об'єктивних чинників, а саме:

- використанням економічного потенціалу та геополітичного положення Одеської області на перехресті трансконтинентальних транспортних та торговельних коридорів;

- зовнішньополітичною стратегією зближення України з Європейським Союзом, яка розглядає транскордонне співробітництво як один із інструментів європейської інтеграції;

- необхідністю більш активного співробітництва Одеської області у Єврорегіоні «Нижній Дунай» та створеному Єврорегіоні «Дністер» з метою впровадження стратегічного підходу для вирішення проблем Одеської області як прикордонного регіону;

- створення необхідних умов для залучення додаткових донорських коштів відповідно до нових інструментів регулювання донорських програм з боку Європейської комісії, створення команди висококваліфікованих спеціалістів у сфері проектного менеджменту та необхідних умов для ефективної роботи, підвищення рівня професійної кваліфікації представників органів влади Одеської області для розвитку транскордонного співробітництва.

3.1.6. Розвиток курортно-рекреаційної сфери та туризму.

Унікальні ландшафти, чудові краєвиди, заповідники, мінеральні води, грязеві джерела створюють усі передумови для формування в області високо розвинутого індустріального рекреаційно-туристичного комплексу. Використання зазначеного потенціалу щодо організації туристичних маршрутів, рекреаційних послуг, послуг лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань, а також постійно зростаючий попит зазначених послуг на внутрішньому і міжнародному ринку дозволили визначити туристично-рекреаційну та санаторно-курортну галузь одним із пріоритетів соціально-економічного розвитку області.

Стратегічним напрямком подальшого розвитку туризму в регіоні повинно стати створення конкурентоспроможного на внутрішньому та міжнародному ринках регіонального туристичного продукту за рахунок ефективного використання природного та культурно-історичного потенціалу, модернізації та реконструкції існуючої матеріально-технічної бази туристичної інфраструктури, забезпечення на цій основі реалізації соціально-економічних інтересів галузі при збереженні екологічної рівноваги та комплексного розвитку курортних територій приморських районів області, українського Придунав'я, дельти Дністра та Дністровського лиману, центральних та північних районів.

Враховуючи специфіку області, наявну розвинуту інфраструктуру та технічні можливості, найбільш економічно привабливим вбачається подальший розвиток:

- ✓ круїзного морського та річкового туризму з впровадженням комплексу організаційно-технічних заходів щодо визначення Одеського морського вокзалу Одеського морського торговельного порту базовим круїзним портом Чорного моря;

- ✓ яхтингового туризму з реконструкцією існуючих марин (район "Отрада" та Восьма станція Великого Фонтану, м. Іллічівськ) та будівництвом нових (смт Чорноморське, с.Грибівка та Санжейка Овідіопольського району, смт Сергіївка та м. Ізмаїл);

- ✓ прибережних морських екскурсійних перевезень з відвідуванням Одеського узбережжя, акваторій Одеського та Іллічівського морських торговельних портів, Аккерманської фортеці у м. Білгород-Дністровський, дельт річок Дунай та Дністер, Дністровського лиману, міст Вилкове, Кілія, Ізмаїл, Рені та о. Зміїний;

- ✓ круїзного річкового туризму по р. Дунай з відвідуванням м. Ізмаїл та Вилкове;

✓ пляжного та оздоровчого туризму у приморських регіонах області (Білгород-Дністровський, Кілійський, Комінтернівський, Овідіопольський, Татарбунарський райони, міста Одеса, Іллічівськ, Южне, смт Затока, Сергіївка, Чорноморське);

✓ лікувально-оздоровчого туризму (міста Одеса, Іллічівськ, Южне, смт Сергіївка);

✓ ділового, культурного, історико-пізнавального, спортивного та розважального туризму (міста Одеса, Білгород-Дністровський, Іллічівськ, Ізмаїл, Котовськ, Южне, смт Сергіївка);

✓ екологічного та сільського (зеленого) туризму (райони українського Придунав'я, Білгород-Дністровський, Біляївський, Комінтернівський та Савранський райони);

✓ реалізації комплексу заходів щодо просування регіонального туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг.

Розвиток вищеназваних видів туризму потребує проведення резервування відповідних земельних ділянок на землях оздоровчого та рекреаційного призначення з метою залучення інвестиційних коштів на розвиток галузі в регіонах області.

Для створення привабливого інвестиційного клімату для залучення коштів у сферу туристичних послуг та з метою недопущення використання земель не за цільовим призначенням, на першому етапі реалізації стратегії розвитку області необхідно провести облік земель курортно-рекреаційних територій приморських регіонів області з визначенням земель рекреаційного та оздоровчого призначення, розмежування земель цих територій за їх цільовим призначенням.

Різноманітність об'єктів культурної спадщини створює усі передумови для розвитку в області історично-культурного туризму як засобу популяризації її історії і культури та джерела надходжень інвестицій у соціально-економічний розвиток регіону. Ефективне використання туристичного потенціалу пам'яток культурної спадщини неможливо без забезпечення їх збереження, реставрації, музеєфікації та пристосування для туристично-екскурсійного відвідування. В першу чергу, це стосується будівель-пам'яток національного значення, в яких розміщуються заклади культури і мистецтв (музеї, театри тощо), і споруд, які традиційно відвідуються туристами. Серед них, будівлі Одеського державного академічного театру опери та балету, музею західного і східного мистецтва, обласної філармонії, Воронцовський палац, Приморські (Потьомкінські) сходи, архітектурний ансамбль Приморського бульвару у м. Одеса, середньовічна Акерманська фортеця у м. Білгород-Дністровський, пам'ятки культової архітектури у м. Болград, Вилкове та Ізмаїл. Музеєфікації потребують пам'ятки археології - залишки Ізмаїльської фортеці, античних городищ Тіра (м. Білгород-Дністровський), Ніконій (Овідіопольський район) та Кошари (Комінтернівський район).

Перспективним напрямком розвитку туризму в центральних та північних регіонах області є розвиток сільського (зеленого) туризму з використанням природних лісових угідь Кодимського та Савранського районів, лісгосподарських підприємств

Роздільнянського, Тарутинського, Ізмаїльського, Фрунзівського районів. Він буде розглядатися як вид підприємницької діяльності, що забезпечуватиме сільській родині певну частину прибутків, а також ще один засіб підвищення зайнятості сільського населення, наповнення доходної частини місцевих бюджетів, стимул для поліпшення благоустрою сільської місцевості, важливий еколого-етичний показник.

3.1.7. Створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності.

Вирішення головного завдання щодо створення цілісної та ефективної системи підтримки малого і середнього бізнесу в регіоні здійснюватиметься шляхом реалізації короткострокових Національної, регіональної та місцевих програм розвитку малого підприємництва, що сприятиме вирішенню ключових проблем ведення бізнесу – ресурсному, інформаційному та фінансово-кредитному забезпеченню підприємців області.

Стратегічним напрямком подальшого розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу в регіоні визначено усунення зайвих регуляторних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва. Для досягнення даних цілей з урахуванням заходів, які будуть здійснені на державному рівні, передбачається реалізувати наступні кроки:

- ефективний нагляд за безумовним дотриманням посадовими особами місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування вимог національного законодавства про регуляторну політику;

- забезпечення доступу до інформації про проекти рішень органів місцевої влади та проведення їх публічних обговорень;

- створення відкритих баз даних з нормативними документами та рішеннями місцевої влади;

- забезпечення на місцевому рівні реалізації Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», у тому числі посилення контролю та відповідальності за виконання функціональних обов'язків адміністраторами і дозвільними органами;

- скасування документів дозвільного характеру, застосування яких є недоцільним;

- запровадження декларативного принципу видачі дозвільних документів;

- підготовка пропозицій щодо законодавчого вдосконалення процедур системи державної реєстрації суб'єктів господарювання в частині реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання.

У рамках здійснення фінансово-кредитної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва основними завданнями на середньостроковий період є:

- впровадження механізму часткового відшкодування з регіонального та місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів;

- розробка та реалізація ефективного механізму виділення з обласного та місцевих бюджетів фінансової підтримки суб'єктам малого бізнесу;
- залучення Одеської області до рамкових програм ЄС (підприємництва та інновацій).

Реалізація заходів з інформаційного забезпечення підприємницької діяльності передбачає:

- створення та постійне оновлення на веб-сайті облдержадміністрації інформаційної бази інноваційних проєктів, розробок, технологій для використання суб'єктами малого і середнього бізнесу;
- періодичне проведення інформаційних семінарів, консультацій щодо реєстраційних та дозвільних процедур, податкового законодавства, юридичних та інших питань ведення підприємницької діяльності.

Подальше розширення бізнес-інфраструктури спрямоване на створення у кожному районі та місті області фонду підтримки підприємництва, основними завданнями якого стануть надання фінансово-кредитної допомоги суб'єктам малого бізнесу, консалтингових, тренінгових послуг.

У рамках розвитку діалогу між владою і бізнесом для вирішення його нагальних проблем на місцевому рівні передбачається активізувати роботу обласної та місцевих координаційних рад з питань розвитку підприємництва, до складу яких включені лідери громадських організації підприємців.

Очікуваним результатом виконання запланованих заходів є поступовий перехід на новий якісний рівень розвитку малого і середнього підприємництва і, як наслідок, нарощування обсягів реалізації продукції та збільшення внеску малих підприємств і приватних підприємців у валовий внутрішній продукт регіону, підвищення продуктивної зайнятості населення, вирішення соціальних проблем регіону.

Це дасть змогу:

- підвищити частку малого і середнього підприємництва у загальному випуску продукції по регіону до 13% і, як наслідок, збільшити надходження від суб'єктів малого і середнього бізнесу до Зведеного бюджету Одеської області до 40%;
- за рахунок самозайнятості населення та збільшення кількості малих підприємств до 17 тис. одиниць створити нові робочі місця та залучити до роботи у сфері підприємницької діяльності до 300 тис. осіб на кінець 2011 року;
- розвивати бізнес-інфраструктуру підтримки малого бізнесу (кредитні спілки, місцеві фонди підтримки підприємництва).

3.2. Соціальна сфера.

3.2.1. Удосконалення соціальної політики.

Людські ресурси

Політика розвитку людських ресурсів на регіональному рівні спрямовуватиметься на забезпечення повної зайнятості працездатного населення. Зусилля органів державної влади мають концентруватися на запровадженні дієвих

стимулів щодо створення робочих місць в усіх сферах економічної діяльності, забезпеченні гарантій зайнятості у процесі приватизації та реструктуризації підприємств, на підтримці підприємництва і самозайнятості населення, розширенні практики громадських робіт, підвищенні гнучкості ринку праці.

У сфері повної зайнятості вживатимуться заходи щодо прискорення адаптації населення до ринкових вимог із врахуванням європейських та євразійських інтеграційних процесів розвитку інфраструктури ринку праці, підготовки кадрів. В першу чергу удосконалюватиметься структура зайнятості та оптимізуватиметься структура робочих місць, удосконалюватимуться цільові програми з точки зору їх впливу на умови зайнятості у галузях, в містах і районах.

Політика щодо неформального сектора та натурального господарства здійснюватиметься на засадах поступового переведення зайнятого там населення до більш високого рівня організації шляхом сприяння повній, продуктивній, вільно обраній зайнятості й покращання соціального захисту вразливих верств населення.

Особлива увага на місцевому рівні буде приділятися підтримці і розвитку мікробізнесу, який ще залишається нестійким та уразливим видом підприємництва.

З метою заохочення легалізації підприємницької діяльності для підприємців, які реєструються, передбачатимуться:

- впровадження декларативного принципу видачі дозвільних документів;
- організація короткострокових безкоштовних курсів, семінарів з правових основ підприємництва, бухгалтерського та податкового обліку;
- забезпечення консультаційного, інформаційно-рекламного обслуговування новостворених підприємницьких структур, зокрема включення до місцевих рекламно-інформаційних довідників безкоштовних юридичних консультацій, інформації про державні та громадські установи, які працюють з підприємцями;
- сприяння об'єднанню підприємців у громадські організації, спілки для захисту своїх інтересів.

Розв'язанню проблем зайнятості сільського населення сприятиме:

- завершення аграрної реформи;
- стимулювання розвитку фермерських господарств та інших підприємств, які займатимуться сільським господарством на професійній основі та з використанням сучасних індустріальних технологій;
- диверсифікація зайнятості сільського населення;
- розвиток переробної промисловості та інших галузей агропромислового комплексу, соціальної сфери, сфери послуг, рекреації та туризму, різних видів несільськогосподарської діяльності;
- скорочення процедур реєстрації суб'єктів господарювання в сільському господарстві і підприємств сфери обслуговування;
- спрощення форм оподаткування і звітності, а також законодавче врегулювання статусу і діяльності особистих селянських господарств.

Позитивно впливатиме на зайнятість населення підтримка пріоритетних напрямів регіонального розвитку (розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, розвиток логістики, розвиток морського господарства та машинобудування, розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва); використання можливостей курортно-рекреаційного господарства та туристично-оздоровчої сфери, підвищення рівня та асортименту послуг, подальша розробка нових маршрутів екологічного зеленого туризму у плавнях Дунаю та Дністра.

Розширення переліку послуг із працевлаштування (навчання і перепідготовка спеціалістів, насамперед у сфері інноваційної діяльності), сприяння і надання підтримки підприємницькій ініціативі безробітних за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, виконання регіональної програми розвитку малого підприємництва, а також залучення коштів іноземних інвесторів та благодійних організацій сприятимуть зменшенню рівня безробіття і соціальному захисту населення від безробіття.

Зростатиме рівень заробітної плати. У 2008 році середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника очікується у розмірі – 1621,50 грн.,

- у 2009 році – 2026,85 грн.,
- у 2010 році – 2533,60 грн.,
- у 2011 році – 3167,00 грн.,
- у 2012 році – 3958,75 грн.,
- у 2013 році – 4948,45 грн.,
- у 2014 році – 6185,55 грн.,
- у 2015 році – 7731,90 грн.

Фонди оплати праці будуть зростати відповідно до темпів росту середньої заробітної плати.

Підтримка соціально вразливих верст населення

Поліпшення якості та рівня життя соціально незахищених верств населення Одеської області залишатиметься пріоритетним завданням регіональної соціальної політики, яка буде спрямована передусім на подолання бідності, попередження найбільш глибоких її проявів, зниження ступеня розшарування суспільства за рівнем доходів, становлення середнього класу як основи матеріального благополуччя сім'ї, головного чинника соціальної та політичної стабільності в державі. Забезпечуватимуться державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії для населення в усіх населених пунктах Одеської області.

У рамках боротьби із бідністю особлива увага приділятиметься сім'ям з дітьми та молодим сім'ям, рівень середньодушових доходів і витрат яких нижчий на 16-20% від рівня доходів і витрат середньостатистичної сім'ї, при цьому у сім'ях з дітьми спостерігаються найвищі показники бідності (її рівень у цих сім'ях у 2 рази вищий, ніж у сім'ях без дітей); значення цього показника прямо пропорційно залежить від кількості дітей у сім'ї (якщо рівень бідності сімей з однією дитиною становить 25,8%, то для сімей із трьома і більше дітей він зростає до 87,1%); в сім'ях з дітьми до трьох

років рівень злиденності перевищує у півтора рази цей показник в інших сім'ях з дітьми до 18 років.

В рамках спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту «Удосконалення системи соціальної допомоги», з метою соціальної підтримки бідних сімей, для поліпшення якості обслуговування громадян в органах праці та соціального захисту населення, забезпечення ефективного функціонування нормативно встановлених механізмів соціальної підтримки вразливих верств населення протягом 2007-2009 років реалізовуватимуться заходи Основних напрямів вдосконалення системи соціальних виплат населенню, схвалених Указом Президента України від 10 травня 2006 року, а саме:

- широкомасштабне запровадження нової прогресивної технології прийому громадян в органах праці та соціального захисту населення за принципом „єдиного вікна”;

- здійснення заходів щодо посилення адресності соціальної підтримки окремих груп населення з урахуванням матеріального стану та умов проживання сім'ї й, одночасно, заохочення громадян до активної життєвої позиції та прагнення підвищити рівень життя власними зусиллями;

- спрощення процедур призначення всіх видів державної соціальної допомоги, передусім, через застосування принципу призначення усіх видів державної соціальної допомоги за однією заявою, а також через створення мережі консультаційних служб із залученням громадських організацій для широкого інформування населення з питань діючої системи державної соціальної допомоги; використання сучасних інформаційних технологій для дистанційного консультування громадян;

- модернізація та технічне переоснащення існуючих інформаційних і комунікаційних технологій та удосконалення зв'язків з громадськістю шляхом формування єдиної інтегрованої бази отримувачів державної соціальної допомоги, запровадження пластикової чи іншого виду картки (соціального паспорту особи) тощо;

- удосконалення системи навчання/перенавчання персоналу органів праці та соціального захисту населення, передусім державних соціальних інспекторів, щодо рівня кваліфікації, моралі та етичних якостей; впровадження сучасної системи управління персоналом.

На регіональному рівні додатково з метою вдосконалення системи соціальних виплат функціонуватиме спеціалізований веб-портал Головного управління праці та соціальної політики облдержадміністрації, який буде містити детальну інформацію з питань отримання різних видів державної допомоги та пільг і в рамках якого здійснюватиметься он-лайнове консультування населення з означених питань. Крім того, постійно діятимуть курси навчання та підвищення кваліфікації працівників системи соціального захисту.

На фоні демографічного старіння населення, збільшення частки осіб пенсійного віку значно зростають суспільні витрати на соціальне забезпечення в старості,

формується специфічні потреби у соціальному, медико-соціальному обслуговуванні. З метою подолання негативних наслідків старіння:

- забезпечуватиметься рівний доступ осіб похилого віку до засобів збереження здоров'я та активного довголіття шляхом відкриття спеціалізованих геріатричних закладів/відділень при установах соціального обслуговування;

- здійснюватимуться заходи, спрямовані на підвищення тривалості самостійного незалежного життя осіб похилого віку;

- підвищуватиметься якість соціальних послуг, що надаються особам, нездатним до самообслуговування у зв'язку з похилим віком; вдосконалюватиметься мережа територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян (реабілітаційні відділення, відділення денного, тимчасового, стаціонарного перебування) та відділень соціальної допомоги вдома самотнім особам похилого віку.

У перспективі протягом 2007-2015 років в Одеській області відбуватиметься реформування системи соціальних послуг у напрямі підвищення їх якості задля наближення до європейського рівня, посилення адресності, ефективності та наближення до потреб отримувачів шляхом децентралізації системи, створення рівних умов для надавачів усіх форм власності на ринку соціальних послуг.

Забезпечуватиметься гнучкість та раціональність використання фінансових ресурсів через цільове, адресне фінансування соціальних послуг з бюджетів усіх рівнів шляхом переорієнтації коштів від фінансування лише інституційних установ до фінансової підтримки самого отримувача послуги або послуги у громаді із застосуванням механізмів «гроші – за клієнтом», адресних трансфертів отримувачу та компенсацій, закупівлі послуг тощо. Одночасно здійснюватимуться заходи щодо залучення клієнта до вирішення власних проблем шляхом подолання споживацького підходу до отримання соціальних послуг, розвитку його самостійної активності, збільшення власних можливостей у вирішенні проблем, що виникають. З метою створення умов для інформування населення щодо ринку соціальних послуг формуватиметься єдина база даних соціальних послуг, бази даних по окремих соціально-незахищених групах населення із широким доступом громадськості до електронних та друкованих баз даних із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій та дистанційних форм зв'язку.

З метою зменшення соціальної напруги в області реалізуватимуться спеціальні програми, які сприятимуть забезпеченню житлом окремих категорій населення.

Пріоритетним напрямом соціальної політики в області є створення житлового фонду соціального призначення для громадян, які потребують поліпшення житлових умов, відповідно до діючого законодавства.

Продовжуватиметься практика будівництва та придбання житла для забезпечення військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, Чорнобильців, що дозволить покращити житлові умови зазначеної категорії громадян та членів їх сімей.

Актуальною залишається проблема соціального захисту бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Для уникнення таких явищ розширюватиметься мережа центрів соціальної адаптації та реінтеграції, діяльність яких полягатиме у сприянні професійній орієнтації, перепідготовці та працевлаштуванню осіб зазначених категорій, отриманню житла, наданню правової, психологічної та медичної допомоги, а також відновленню соціально корисних зв'язків та правового статусу громадянина.

Для забезпечення ефективного використання коштів місцевих бюджетів, передбачених на поліпшення стану соціальної захищеності та покращення якості соціального обслуговування, на рівні громад регіону впроваджуватиметься програмно-цільовий метод бюджетування.

Соціальне та пенсійне страхування

З метою підвищення ролі страхових принципів у солідарній системі проводитиметься охоплення загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням усіх працюючих (у тому числі військовослужбовців, а також інших осіб, для яких законодавством не передбачено сплату внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування), забезпечення рівності щодо сплати страхових внесків.

Забезпеченню фінансової стабільності солідарної системи сприятиме поступовий перегляд пенсійного віку відповідно до зростання тривалості життя, розширення бази нарахувань страхових внесків за рахунок легалізації заробітної плати, підвищення її рівня, посилення контролю і відповідальності за дотриманням законодавства щодо оплати праці та сплати страхових внесків.

Впроваджуватиметься обов'язкова накопичувальна система, що дасть реальну можливість значно покращити становище людей похилого віку. Цією системою буде охоплено усіх працюючих громадян, у тому числі і тих, що забезпечують себе роботою самостійно, найманих працівників у приватному секторі економіки, агропромислового комплексу.

Розвиватиметься система добровільного пенсійного страхування, якою передбачається охопити до 2015 року основну частину зайнятого населення.

3.2.2. Гуманітарний розвиток.

Освіта

Основна мета стратегії розвитку системи освіти полягає у забезпеченні рівного доступу до здобуття якісної освіти громадянами України, адаптацію її до соціально орієнтованої ринкової економіки, інтеграцію в європейський та світовий освітньо-правовий простір, удосконалення механізмів управління, оптимізації, прогнозування та фінансування, здійснення заходів щодо соціального захисту учасників навчально-виховного процесу, прискорення розвитку вищої освіти, її інтеграції в європейський освітній простір.

Основними пріоритетами розвитку галузі освіти є:

- збереження і розвиток закладів освіти, впровадження новітніх інформаційних технологій, сучасних досягнень педагогічної науки;
- розвиток мережі дошкільних навчальних закладів усіх типів незалежно від форм власності та вдосконалення системи спеціальної дошкільної освіти, забезпечення фінансування видатків для зміцнення матеріально-технічної бази, будівництва нових дошкільних установ;
- забезпечення охопленням дошкільною освітою 60% дітей дошкільного віку та створення умов для здобуття обов'язкової освіти всіма дітьми п'ятирічного віку різними формами навчання та виховання, створення навчально-виховних комплексів "загальноосвітня школа – дошкільний навчальний заклад";
- подолання диспропорції у наданні якісної освіти для дітей дошкільного та шкільного віку у місті та у селі;
- охоплення альтернативними формами освіти дітей дошкільного віку, які не відвідують дошкільні заклади;
- пріоритетне фінансування спеціальних навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, спеціальних класів у загальноосвітніх школах, зміцнення їх навчально-матеріальної бази, забезпечення учнів (вихованців) засобами індивідуальної корекції, комп'ютерною технікою;
- приведення матеріально-технічної бази навчальних закладів у відповідність до сучасних стандартів організації навчального середовища;
- завершення розпочатого у минулі роки будівництва загальноосвітніх і дошкільних закладів, будівництво нових шкіл у м. Одеса, Ізмаїл, Іллічівськ, школи-інтернату для дітей з наслідками поліомієліту, реконструкція Одеських шкіл-інтернатів № 34 для дітей з вадами розумового розвитку, № 97 для дітей з вадами слуху, № 88 для дітей із затримкою психічного розвитку, Ананьївської загальноосвітньої школи-інтернату;
- поетапне розукрупнення шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- створення під час будівництва та ремонту навчальних закладів необхідних умов доступу до школи та безперешкодного пересування шкільними приміщеннями дітей-інвалідів;
- завершення переходу основної школи на новий зміст 12-річної освіти;
- забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін, комп'ютерною технікою і телекомунікаційними засобами виходу до міжнародної інформаційної мережі Інтернет;
- перехід до профільного навчання у старшій школі, створення освітніх округів з мережею добре оснащених опорних шкіл, у тому числі із пришкільними інтернатами;
- забезпечення регулярного підвезення учнів і педагогічних працівників у сільській місцевості до місць навчання, роботи і проживання, фінансовий, матеріально-технічний супровід регіональної програми «Шкільний автобус»;

- впровадження у закладах освіти системи зовнішнього моніторингу рівня навчальних досягнень, здійснення переходу до проведення вступних випробувань до вищих навчальних закладів за результатами зовнішнього тестування випускників;
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій управління освітніми процесами, педагогічного менеджменту, інших інноваційних форм вдосконалення управлінської діяльності;
- розширення співробітництва з питань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- розвиток освіти національних спільнот, співробітництво з питань розробки навчально-методичного забезпечення для шкіл з національним складом учнів;
- збільшення охоплення дітей позашкільною освітою, розширення мережі позашкільних навчальних закладів, створення їх філій, збільшення кількості гуртків у загальноосвітніх навчальних закладах;
- створення обласних центрів художньо-естетичної, науково-технічної, еколого-натуралістичної, туристсько-краєзнавчої роботи;
- зміцнення матеріально-технічної бази позашкільних навчальних закладів, забезпечення їх науково-методичними матеріалами та навчально-методичною літературою;
- вирішення питань працевлаштування учнівської та студентської молоді, випускників професійно-технічних навчальних закладів, ВНЗ I-IV рівнів акредитації;
- формування регіональної системи безперервної ступеневої освіти через розширення мережі навчально-науково-виробничих комплексів у складі закладів вищої, професійно-технічної та загальної середньої освіти, науково-дослідних установ;
- реформування та оптимізація системи професійно-технічної освіти шляхом реорганізації професійно-технічних навчальних закладів у професійні ліцеї та вищі професійні училища з урахуванням потреб економіки регіону у кваліфікованих робітниках та молодших спеціалістах;
- розширення спектру інтегрованих робітничих професій, за якими здійснюється професійна підготовка кваліфікованих робітників;
- створення умов для отримання повної загальної середньої освіти у всіх професійно-технічних закладах освіти області;
- формування оптимальної моделі багаторівневого та багатоканального фінансування професійно-технічної та вищої освіти в умовах функціонування різних форм власності;
- розширення участі закладів освіти усіх типів у міжнародних освітянських та наукових проектах.

Охорона здоров'я

Пріоритетність політики регіонального розвитку у напрямку реформування охорони здоров'я визначається необхідністю створення правових, економічних та організаційних умов надання доступної якісної медичної допомоги, переорієнтації служби охорони здоров'я на профілактику захворювань, насамперед інфекційних,

зниження ризиків, пов'язаних із забрудненням та шкідливим впливом довкілля, з метою збереження, зміцнення та відновлення здоров'я людини, збільшення тривалості і підвищення якості її життя.

Основні завдання розвитку охорони здоров'я на період до 2015 року будуть спрямовані на:

- здійснення активної демографічної політики, спрямованої на стимулювання народжуваності і зниження смертності, збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я населення;

- забезпечення доступності медико-санітарної допомоги населенню, особливо, ветеранам війни, праці, громадянам похилого віку та іншим соціально вразливим верствам населення шляхом переорієнтації надання медичної допомоги на засадах загальної практики/сімейної медицини. Число амбулаторій загальної практики/сімейної медицини збільшиться до 228;

- профілактика захворювань, насамперед інфекційних, шляхом зміцнення матеріально-технічної бази лікувальних закладів інфекційного профілю, що дасть змогу скорочення термінів лікування та збільшення осередку здорового населення;

- поліпшення якості медичної допомоги шляхом зміцнення матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення, особливо у сільській місцевості, будівництва нових спеціалізованих установ, забезпечення центральних районних лікарень сучасним обладнанням, наближення спеціалізованої медичної допомоги населенню до віддалених районів області із залученням коштів державного бюджету та позабюджетних коштів;

- створення системи забезпечення медичної допомоги і контролю якості на основі розроблених стандартів відповідно до вимог та пропозицій Міністерства охорони здоров'я України;

- пріоритетне визначення медичної допомоги на засадах загальної практики сімейної медицини, особливо у сільській місцевості, що дозволить значно поліпшити доступність та якість медичної допомоги сільським жителям, шляхом збільшення до 300 штатних посад сімейних лікарів у сільській місцевості;

- удосконалення системи інформаційного забезпечення охорони здоров'я шляхом широкого розвитку інформаційних та телекомунікаційних мереж, реорганізації медико-статистичної служби, відповідно до передових технологій;

- задоволення потреб населення в медичному обслуговуванні шляхом впровадження багатоканальної системи фінансування медичної галузі за рахунок введення різних форм страхування та розширення обсягів платних медичних послуг, відповідно до діючого законодавства.

З метою запобігання здійсненню неефективних витрат на утримання системи охорони здоров'я в області, які пов'язані з диспропорціями в обсягах і рівнях надання стаціонарної та амбулаторно-поліклінічної допомоги, а також нераціональним використанням лікарняних потужностей, особлива увага приділятиметься розвитку стаціонарзаміщуючих технологій, активному впровадженню сучасних

високотехнологічних методів лікування, реорганізації мережі медичних установ, створенню та удосконаленню діючих механізмів, що забезпечують ефективне використання коштів на придбання лікувальними установами обладнання та медикаментів, а також залучення позабюджетних коштів.

Враховуючи прогресуюче погіршення стану здоров'я населення, зростання захворюваності і смертності, невід'ємним завданням регіональної політики буде реалізація комплексу заходів щодо профілактики та попередження інфекційних і соціально небезпечних хвороб, таких як ВІЛ-інфекція/СНІД, туберкульоз, алкоголізм, психічні розлади, наркоманія, онкозахворювання, захворювання серцево-судинної системи та інші. Забезпечуватиметься пріоритетність охорони материнства та дитинства. Триватиме реалізація національних та регіональних програм соціально-медичної спрямованості.

Фізична культура

Задоволення потреб населення заняттями фізичною культурою і спортом будуть забезпечуватися за рахунок надання якісних фізкультурно-спортивних і оздоровчих послуг різним верствам населення, перш за все дітям, в дитячих дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, професійно-технічних і вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації, в колективах фізичної культури підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, фізкультурно-оздоровчих і спортивних територіальних клубах сільських і селищних рад, професійних спортивних клубах, в секціях дитячо-юнацька спортивних шкіл і спортивних шкіл олімпійського резерву, в підліткових спортивних клубах за місцем проживання.

Пріоритетними напрямками розвитку галузі визначено:

- збереження мережі фізкультурно-спортивних закладів для надання послуг працюючим безпосередньо на підприємствах, в установах, організаціях виробничої і соціально-побутової сфер;
- завершення формування структури управління фізкультурно-спортивним рухом на селі, введення у штати територіальних фізкультурно-спортивних клубів у селах і селищах посад інструктора з фізичної культури;
- розвиток дитячо-юнацького спорту, розширення мережі районних дитячо-юнацьких спортивних шкіл та їх філій у селах і селищах, дитячо-юнацьких спортивних клубів за місцем проживання населення;
- утворення районних і міських центрів з фізичної культури і спорту “Спорт для всіх” і з фізичної культури і спорту інвалідів “Інваспорт” для надання фізкультурно-оздоровчих і реабілітаційних послуг населенню, дітям-інвалідам, дітям-сиротам та дітям із соціально незахищених сімей;
- створення муніципальних фізкультурно-спортивних закладів для надання безоплатних послуг населенню, будівництво спортивних споруд із застосуванням сучасних новітніх технологій, реконструкції існуючих спортивних баз з обов'язковим

обладнанням їх спеціальними пристроями для осіб з обмеженими фізичними можливостями;

- розвиток системи професійних спортивних клубів з пріоритетних для регіону видів спорту, в першу чергу з ігрових видів, створення сучасних умов для роботи професійних спортивних клубів;

- удосконалення структури підготовки спортсменів світового рівня до складу національних команд з олімпійських, параолімпійських, дефолімпійських та неолімпійських видів спорту, спроможних завоювати олімпійські медалі.

Забезпечення культурних потреб населення

Одеса – всесвітньо відомий культурний центр півдня України. Мистецькі, музейні, бібліотечні традиції та культурні осередки краю визначають високий рівень духовного потенціалу нашої держави.

Основна мета стратегії розвитку галузі культури полягає у забезпеченні умов для збереження та розвитку культурного потенціалу області, відродження української та інших національних культур і мов, розвитку професійного мистецтва та самодіяльної народної творчості, задоволенні культурних потреб широких верств населення, удосконаленні системи різноманітних і гнучких інструментів підтримки культури і мистецтва - через бюджет, заохочення меценатства та інвестицій тощо.

Основними пріоритетами розвитку сфери культури визначено:

- збереження та розвиток існуючої мережі закладів та установ культури, забезпечення їх сучасною матеріально-технічною базою;

- завершення комплексної реконструкції Одеського державного академічного театру опери та балету, здійснення першочергових ремонтно-реставраційних робіт будівель Одеського театру юного глядача та Одеського театру ляльок, ремонту гуртожитку творчих працівників, приведення матеріально-технічної бази театрів до сучасних стандартів, створення комфортних умов для глядачів;

- створення умов для збереження мовної і культурної самобутності національних спільнот, що мешкають в області;

- створення умов для розвитку самодіяльної народної творчості, забезпечення стабільного фінансування колективів, що мають звання “народний” та “зразковий”, участі кращих аматорських колективів у всеукраїнських та міжнародних культурно-мистецьких акціях;

- розвиток кіномережі, підтримка Одеського обласного орендного підприємства «Кіновідеопрокат», театрального і музичного мистецтва, сприяння гастрольній діяльності;

- естетичне та духовне виховання дітей і юнацтва, підтримка обдарованої молоді;

- підтримка діяльності місцевих організацій національних творчих спілок України;

- поліпшення умов творчої діяльності та побуту майстрів мистецтв. працівників культури;

- забезпечення закладів культури високопрофесійними кадрами.

Стратегія у розвитку національних відносин – це сприяння гармонізації відносин в Одеському регіоні, що дасть можливість і надалі проводити заходи, спрямовані на організаційне забезпечення в області єдиної державної політики у сфері міжнаціональних відносин, розвитку і функціонування української мови як державної та мов національних меншин.

Історично склалося, що геополітичне розташування Одещини сприяє притоку іноземних громадян, які після довгого перебування на території України на законних підставах формують етнічні меншини, представники яких спілкуються з громадянами України не як мігранти, а як досить стабільний елемент етнонаціональної структури українського суспільства.

Активна співпраця з національно-культурними організаціями, можливість проведення різноманітних культурно-просвітницьких заходів, спрямованих на збереження та розвиток національної самобутності представників різних етносів, безумовно буде сприяти подальшій стабілізації громадсько-політичної ситуації в регіоні. Одними із важливих напрямків в реалізації стратегії розвитку повинні стати:

- утворення “Будинку Дружби”, де національно-культурні товариства Одеської області мали б змогу здійснювати статутну діяльність.
- забезпечення фінансування заходів національно-культурних товариств Одеської області (не менше 300 тис. гривень щорічно).

Збереження культурної спадщини

Управління пам’ятками культурної спадщини Одещини – невід’ємною частиною європейської історичної спадщини, і основні завдання їх стратегічного розвитку будуть спрямовані на :

- збереження та реставрацію пам’яток архітектури;
- музеєфікацію видатних пам’яток археології;
- реалізацію заходів Комплексної програми збереження історичної забудови у центральній частині м. Одеса, Комплексної програми реставрації та використання Акерманської фортеці у м. Білгород-Дністровський, програми комплексного розвитку українського Придунав’я на 2004-2010 роки, Регіональної програми розбудови сфери охорони культурної спадщини Одеської області на 2003-2010 роки;
- розробку та затвердження зон охорони пам’яток, меж і режимів використання історичних ареалів населених місць (м. Одеса та 11 міст області, що визнані містами історико-культурного значення);
- підготовку номінаційних пакетів щодо занесення до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО центральної історичної частини м. Одеса та інших пам’яток області.

3.3. Забезпечення життєдіяльності населення.

3.3.1. Екологія.

Загострення проблем безпеки навколишнього середовища і населення стало визначальною рисою сучасності. Обсяг антропогенного впливу на природне

середовище, урбанізація територій, зростання обсягів штучних елементів середовища (техносфери) - усі ці фактори справляють потужний зворотний вплив на населення.

Екологічна безпека регіону розглядатиметься як сукупність процесів і заходів щодо створення сприятливих умов для відтворення природних ресурсів, життя та здоров'я людей, як одна з категорій сталого розвитку.

Пріоритетним завданням буде удосконалення економічних механізмів охорони природи та природокористування з метою формування умов для концентрації фінансових ресурсів та їх цільового використання на фінансування невідкладних екологічних заходів загальнодержавного та регіонального значення.

Пріоритетні напрями стратегії:

- виконання комплексу природоохоронних заходів, спрямованих на поетапне поліпшення екологічного стану Чорного моря;
- стабілізація та поліпшення екологічної ситуації в місті Одеса;
- берегоукріплення морського узбережжя та річок Дунай і Дністер на аварійних ділянках; відновлення та ремонт аварійних ділянок захисних дамб на водних об'єктах області;
- впровадження заходів щодо захисту населених пунктів області від підтоплення;
- відновлення та екологічне оздоровлення площі водоохоронних зон в області, полезахисних лісосмуг, які зазнали помітної деградації, зокрема вирішення соціально-екологічних проблем населених пунктів, що розташовані біля озера Сасик та придунайських озер;
- впровадження заходів щодо поліпшення якості атмосферного повітря шляхом впровадження пилогазоочисного обладнання на підприємствах, зниження валового обсягу викидів від автотранспорту, зменшення парку старого автотранспорту;
- стимулювання розвитку сфери поводження з відходами виробництва та споживання через запровадження рециклізації та використання вторинної сировини;
- збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідної справи: створення регіонального ландшафтного парку "Тузлівські лимани" у Татарбунарському районі і регіонального ландшафтного парку „Тарутинський степ” у Тарутинському районі, розробка проекту організації території та охорони природних комплексів регіонального ландшафтного парку "Тилігульський", збільшення площі природно-заповідного фонду загальнодержавного значення шляхом створення національних природних парків та регіональних ландшафтних парків;
- картографування ресурсів підземних вод господарсько-питного водопостачання та їх раціональне використання;
- проведення інвентаризації забруднених земель та здійснення заходів щодо їх реабілітації;
- здійснення відповідних заходів щодо охорони особливо цінних земель, впровадження заходів щодо створення екологічної мережі;

- впровадження заходів щодо відновлення малих річок, поліпшення їх екологічного стану;
- розробка та впровадження міждержавної програми екологічного оздоровлення ріки Дністер;
- створення на транскордонних територіях пониззя річки Дністер заповідного об'єкту міжнародного значення "Нижньодністровський".

Розв'язання цих проблем планується вирішувати шляхом створення очисних споруд для запобігання забрудненню повітря, води, ґрунту на базі нових механізмів очищення та впровадження якісно нових технологій, які дадуть можливість поступово перейти до замкнутого технологічного циклу з мінімальним використанням ресурсів і обмеженою кількістю відходів.

Природоохоронна політика в області буде спрямована на застосування організаційно-економічних механізмів природокористування, на підвищення дієвості напрацьованих еколого-економічних інструментів, таких як платежі за забруднення, екологічний податок, екологічні фонди, штрафи.

Триватиме виконання протипаводкової програми шляхом здійснення берегоукріплення на аварійних ділянках, відновлення та ремонту аварійних ділянок захисних дамб річки Дунай, реконструкції протипаводкових гідротехнічних споруд, захисту від підтоплення.

Вжиття заходів щодо охорони природного середовища здійснюватиметься через реалізацію екологічних програм, спрямованих на поліпшення якості повітря, води, розвиток заповідної справи та створення цілісної екомережі, запровадження і додержання принципів екологічно збалансованого розвитку.

Створюватиметься система моніторингу довкілля та удосконалення механізму управління і контролю щодо забезпечення екологічної безпеки. Здійснюватиметься моніторинг небезпечних геологічних процесів на територіях міст і селищ. Розпочнеться реалізація програми комплексного інженерно-гідрологічного обстеження підтоплених і потенційно підтоплюваних територій.

У межах структурної перебудови економіки з урахуванням екологічних чинників проводитимуться реконструкція, технічне переозброєння і модернізація підприємств-забруднювачів. Пріоритетним напрямом формування дієвої екологічної політики стане фінансово-економічне та податкове заохочення господарюючих суб'єктів, впроваджуватимуться превентивні заходи щодо зменшення обсягів шкідливих викидів і відходів виробництва.

Будуть здійснюватися заходи щодо охорони земель, реалізації широкомасштабних водоохоронних і водооздоровчих заходів у басейнах усіх річок, поліпшення якості водних ресурсів і водозабезпеченості в усіх населених пунктах. Створюватимуться нові полезахисні лісові смуги та захисні лісові насадження. Будуватимуться протиерозійні гідротехнічні споруди, реконструюватимуться і розширятимуться системи водопостачання і споруд каналізації та очистки стічних вод.

Активніше розвиватиметься міжнародне і міжрегіональне співробітництво у сфері захисту навколишнього середовища.

Ринок екологічних послуг та екологічний бізнес вважатимуться необхідною складовою еколого-економічної стабільності як у державі, так і в регіоні. Послуги з екологічного страхування або страхування екологічних ризиків мають стати важливим інструментом стимулювання природоохоронної діяльності, а також широке застосування та впровадження систем екологічного менеджменту, використання екологічного аудиту та консалтингу.

3.3.2. Техногенна безпека.

Аналіз надзвичайних ситуацій за останні роки вказує на неспинне зростання кількості загиблих та збільшення матеріальних збитків внаслідок пожеж. Особливе занепокоєння викликає стан справ у сільській місцевості.

Ситуація, яка склалася, потребує вжиття широкого кола заходів, спрямованих на зменшення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій і мінімізацію можливих втрат від них.

Основні напрями превентивної діяльності щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій:

- природного характеру:

- прогнозування небезпечних природних явищ і екологічної ситуації, враховуючи ймовірні збитки і втрати від можливих надзвичайних ситуацій;

- виконання Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів;

- виконання Регіональної програми моніторингу довкілля Одеської області на 2006-2014 роки;

- виконання регіональної Комплексної програми захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь в Одеській області у 2006-2010 роках;

- створення системи моніторингу забруднень р. Дунай, у тому числі у рамках реалізації Програми комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004-2010 роки.

- техногенного характеру:

- контроль за станом і функціонуванням потенційно небезпечних об'єктів;

- прогнозування можливості виникнення надзвичайних ситуацій, яким можна запобігти;

- удосконалення конкретних технологічних процесів і підвищення їх надійності з метою охорони довкілля та безпеки виробництва і персоналу;

- удосконалення та створення на об'єктах, які мають хімічно небезпечні речовини, локальних систем виявлення зараженості навколишнього середовища та

оповіщення персоналу і населення, що проживає у зоні можливого хімічного зараження;

- завчасне накопичення необхідної кількості засобів індивідуального та колективного захисту виробничого персоналу від вражаючої дії аварії;
- накопичення і підтримання у готовності сховищ та укриттів для населення і виробничого персоналу потенційно небезпечних об'єктів;
- підтримання у готовності сховищ та укриттів для населення і виробничого персоналу потенційно небезпечних об'єктів;
- вирішення питання щодо надійного зберігання та утилізації непридатних для використання отрутохімікатів;
- прийняття регіональної програми щодо забезпечення населення засобами індивідуального захисту;
- утримання у належному стані захисних споруд цивільної оборони області;
- вирішення комплексу питань щодо захисту населення від шкідливої дії іонізуючого випромінювання;
- реконструкція внутрішньообласної системи оповіщення з переводом її на сучасне цифрове та комп'ютерне обладнання;
- захист територій та населених пунктів від шкідливої дії вод, з прийняттям відповідної програми щодо реконструкції комплексу захисних споруд на р. Дунай;
- створення (особливо у сільській місцевості) дієздатних підрозділів місцевої пожежної охорони та утворення на їх основі комунальних рятувальних підрозділів;
- продовження роботи зі створення страхового фонду документації;
- навчання непрацюючого населення та осіб, зайнятих у малому та середньому бізнесі.

3.3.3. Реформування житлово-комунального господарства.

Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій.

На період до 2015 року основним завданням діяльності місцевих органів влади є підвищення ефективності та надійності функціонування житлово-комунальних систем життєзабезпечення населення, забезпечення їх сталого розвитку для належного надання споживачам комунальних послуг відповідно до визначених нормативів і стандартів при дотриманні умов економічної обґрунтованості та соціальної справедливості, поліпшення якості житлово-комунальних послуг з одночасним зниженням нераціональних витрат, завершення спорудження Кілійського, Дністровського, Суворовського і Татарбунарського водоводів, реконструкція

водоочисної станції "Дністер" для забезпечення якісною питною водою м. Одеса та інших населених пунктів.

Тарифи на послуги питного водопостачання та водовідведення для населення не відшкодовують витрат на їх виробництво, не враховують інвестиційної складової, що обумовлює збитковість функціонування галузі в цілому та поступовий її занепад.

Вартість електричної енергії є основною складовою собівартості води господарсько-питного призначення.

Енергозбереження є однією з основних проблем модернізації систем питного водопостачання. Успішне розв'язання цієї проблеми дасть змогу не лише зекономити кошти для інвестування робіт з реконструкції систем питного водопостачання, а й упорядкувати в подальшому тарифи на питну воду у бік їх зниження.

З огляду на великі капіталовкладення, які необхідно вишукати та засвоїти для реконструкції та технічного переобладнання існуючих споруд водопостачання, велику тривалість цих робіт, слід вважати за необхідне вирішувати цю проблему поетапно.

На першому етапі необхідно спрямувати зусилля на:

- здійснення заходів з інвентаризації, паспортизації та комплексної екологічної оцінки стану водозабірних споруд та проведення робіт з ремонту або ліквідаційного тампонажу недіючих артезіанських свердловин;

- завершення роботи з оцінки та переоцінки прогнозних ресурсів підземних вод та оцінки експлуатаційних запасів підземних вод в долині ріки Дунай для водопостачання населених пунктів Придунав'я;

- розроблення проектів підземних водозаборів для водопостачання населених пунктів Придунав'я;

- продовження роботи з пошуку питних підземних вод та буріння розвідувально-експлуатаційних свердловин для поліпшення водопостачання населених пунктів, де це можливо, за рахунок використання підземних вод;

- стабілізування фінансово-економічного стану підприємств питного водопостачання та водовідведення шляхом запровадження економічно обґрунтованих тарифів на послуги з урахуванням витрат на здійснення капітальних вкладень;

- здійснення заходів щодо економії питної води та зниження енергоємності її виробництва;

- створення сприятливих умов для залучення інвестиційних ресурсів з метою технічного переоснащення систем питного водопостачання та водовідведення;

- реалізацію пілотних проектів з основних напрямів реформування і розвитку підприємств питного водопостачання та водовідведення.

Таким чином, буде забезпечено випереджувальне виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та їх своєчасне впровадження у практику.

На другому етапі необхідно:

- розширити обсяги робіт з відновлення, реконструкції, будівництва систем питного водопостачання та водовідведення міст і сільських населених пунктів, а також з охорони та покращання стану водних об'єктів - джерел питного водопостачання;

- здійснити заходи щодо забезпечення південних населених пунктів регіону питною водою, підвищення ефективності і надійності функціонування систем питного водопостачання та водовідведення, які забезпечать поступове поліпшення якості питної води;

- забезпечити проведення моніторингу вод та обліку у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення.

На третьому етапі:

- завершення найбільш капіталовитратних заходів, які дадуть змогу докорінно покращити забезпечення населення регіону якісною питною водою;

- спорудження підземного водозабору в долині ріки Дунай для водопостачання населених пунктів Придунав'я.

На всіх етапах реалізації цих заходів слід забезпечити проведення на постійній основі робіт з моніторингу, державного водного кадастру та державного обліку використання підземних вод.

Житлово-комунальне господарство

Основними пріоритетами розвитку житлово-комунального господарства визначено:

- удосконалення системи управління підприємствами і організаціями житлово-комунального господарства;

- демонополізація і розвиток конкурентного середовища;

- зменшення витрат та втрат енергоносіїв у житлово-комунальному господарстві, проведення ефективної енергозберігаючої політики;

- формування ринкових механізмів функціонування та розвитку житлово-комунального комплексу;

- продовження будівництва газопроводів-відводів Тарутине-Арциз-Татарбунари, Каланчак-Суворове-Кілія та підвідних і розвідних газових мереж у населених пунктах Придунайського регіону.

Головним напрямом розвитку і реформування житлово-комунального господарства передбачається удосконалення системи управління підприємствами і організаціями житлово-комунального господарства шляхом завершення впровадження ефективної сучасної системи управління, впорядкування відносин власності, визначення замовників житлово-комунальних послуг.

Важливою складовою реформи житлово-комунального господарства є розвиток конкуренції у системі управління та обслуговування житлової сфери, що дозволить власникам житла та об'єктів комунального призначення самостійно визначати обслуговуючу організацію для забезпечення необхідного рівня якості робіт і надання послуг.

З метою демонополізації житлово-комунального господарства передбачається залучення приватних організацій, що дозволить забезпечити реальну правову рівність господарюючих суб'єктів різних організацій правових форм та споживачів послуг. Експлуатація об'єктів комунальної теплоенергетики, централізованого водопостачання

та водовідведення буде здійснюватися підприємствами різних форм власності на основі укладення контрактів на управління, договорів оренди, концесії.

Внаслідок розвитку конкурентних відносин у житлово-комунальному господарстві підвищиться ефективність його функціонування, що забезпечить загальне зниження витрат на утримання цієї сфери та залучення додаткових фінансових ресурсів для модернізації господарства.

У першу чергу, передбачається виконання Програми поетапного оснащення наявного житлового фонду засобами обліку витрачання та регулювання споживання води і теплової енергії.

Основною метою галузевої програми енергозбереження у будівельному комплексі та житлово-комунальному господарстві є зменшення енергоспоживання на одиницю продукції та послуг і в кінцевому результаті скорочення енергетичних витрат, для цього передбачається:

- впровадження локальних когенераційних комплексів у містах Одеса, Іллічівськ, Котовськ, Білгород-Дністровський, Южне, Рені, Роздільна потужністю 15 - 20 МВт;
- реалізація пілотного проекту "Біогазовий завод, агроферма "Дністровський", Арцизький район Одеської області";
- модернізація і заміна котельного обладнання, у тому числі котлів НІСТУ-5 в житлово-комунальному господарстві та бюджетних установах області;
- будівництво Куяльницької вітроелектростанції потужністю 1,2 МВт;
- будівництво дахових котелень, систем автономного опалення згідно зі схемами децентралізації мереж тепlopостачання;
- проведення енергоаудиту, оформлення енергетичних паспортів, розробка рекомендацій з енергозбереження для бюджетних установ і організацій області, а також підприємств та організацій усіх форм власності;
- розробка та узгодження норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів для підприємств, установ і організацій всіх форм власності;
- створення центрів енергетичного моніторингу споживання паливно-енергетичних ресурсів бюджетними установами та організаціями області;
- визначення науково обґрунтованих показників споживання паливно-енергетичних ресурсів бюджетними установами та організаціями;
- оснащення установ та організацій бюджетної сфери і житлового фонду приладами обліку споживання паливно-енергетичних ресурсів і води;
- підвищення ефективності роботи енерго-, тепло-, водопостачальних підприємств, вдосконалення структури управління енергокомплексом і засобів контролю за ефективним використанням енергії та енергозбереженням;
- впровадження багатотарифного обліку електричної енергії на об'єктах житлово-комунального господарства і в побуті.

З метою збільшення енергетичної самодостатності області необхідно здійснити реконструкцію або будівництво нової Одеської ТЕЦ, будівництво в Ізмаїльському та Болградському районах парогазових електричних станцій, будівництво повітряних

ліній електропередач напругою 330 кВ "Аджалик-Усатове" і "Новоодеська-Арциз" та повітряних ліній електропередач 110 кВ: Арциз-Болград, Болград-Буджак-Рені, Ізмаїл-Кілія, Кілія - відгалуження на ПС „Струмок” та реконструкцію підстанцій 110 кВ міст Болград, Арциз та Ізмаїл.

Зазначене дозволить значно покращити енергозабезпечення південних районів області.

Реформування відносин у житловій сфері здійснюватиметься за такими напрямами:

- продовження розмежування форм власності у житловому фонді, стимулювання його приватизації, формування інститутів власників та управителів житла;

- продовження створення об'єднань співвласників у багатоквартирних будинках як неприбуткових організацій для експлуатації будинку;

- реорганізація житлово-експлуатаційних організацій, перетворення їх на рівноправних партнерів на ринку послуг;

- розподіл функцій та запровадження договірних відносин між власником житла, керуючими компаніями та підрядними організаціями.

Актуальності на цьому етапі набуває формування інституту соціального житла, розроблення порядку надання соціального житла в оренду (найм), визначення категорії громадян, яким надається це житло, переліку соціальних нормативів на житлово-комунальні послуги, їх оплати.

Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків має стати основною формою організації утримання та експлуатації житлових будинків і прибудинкової території, підвищення рівня їх благоустрою та умов проживання.

Формування нових економічних відносин у сфері тепло-, водопостачання та водовідведення враховує особливості діяльності підприємств, які виробляють та надають ці види послуг.

Для формування ефективного ринкового механізму функціонування комунальної теплоенергетики та водопровідно-каналізаційного господарства необхідно на державному рівні прийняти нові законодавчі акти та внести зміни до законів, Державної програми розвитку водопровідно-каналізаційного господарства та цільової Програми стабілізації роботи і розвитку комунальної теплоенергетики України.

Розв'язання проблеми забезпечення фінансової стабілізації житлово-комунального комплексу є головною передумовою формування економічних взаємовідносин у цій галузі економіки, що передбачає:

- реструктуризацію та ліквідацію заборгованості у сфері житлово-комунального господарства відповідно до законодавства;

- подолання збитковості житлово-комунального господарства, забезпечення стабільного і достатнього поточного фінансування виробництва житлово-комунальних послуг.

Основними важелями, які створюватимуть достатній рівень фінансування підприємств та організацій житлово-комунального господарства, є:

- забезпечення 100-відсоткової оплати споживачами вартості послуг;
- удосконалення системи надання пільг та субсидій з оплати житла і комунальних послуг;
- забезпечення цільового використання складових тарифу (амортизаційних відрахувань, прибутку тощо) для модернізації і розвитку підприємств і організацій житлово-комунального господарства;
- формування фінансово-кредитної системи модернізації та розвитку житлово-комунального господарства на території місцевого самоврядування, механізму залучення та повернення короткострокових і довгострокових кредитів та інвестицій.

IV. Механізм реалізації Стратегії.

4.1. Організаційне забезпечення Стратегії.

Реалізація Стратегії здійснюється на основі відповідних щорічних Програм соціально-економічного розвитку області, розроблених обласною державною адміністрацією та затверджених сесією обласної ради.

Основними інструментами реалізації Стратегії є укладення угод щодо регіонального розвитку між Одеською обласною державною адміністрацією, обласною радою та Кабінетом Міністрів України, які визначатимуть спільні заходи щодо регіонального розвитку.

Для забезпечення реалізації окремих напрямів Стратегії розроблятимуться цільові обласні програми розвитку окремих галузей виробництва та соціальної сфери, які мають перетворитися на дієвий інструмент регіональної політики шляхом їх спрямування на цільове розв'язання системних проблем регіону.

Реалізація регіональної Стратегії розвитку здійснюватиметься з широким залученням інституцій регіонального розвитку, громадських організацій, представників бізнес-структур, професіональних спілок, представництв іноземних та міжнародних організацій, що діють на території області.

Основними документами при розробці та реалізації програм та проектів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку області повинні стати:

- Закон України "Про місцеве самоврядування" від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР;
- Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 8 вересня 2005 року № 2850-IV;
- Концепція вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 року № 504-р;

- Послання Президента України до народу, щорічні та позачергові послання Президента до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- Щорічні Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

4.2. Фінансове забезпечення Стратегії.

Виконання завдань та пріоритетні напрями Стратегії фінансуватимуться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, іноземних та внутрішніх інвестицій, коштів суб'єктів підприємницької діяльності та інших джерел.

Для виконання (фінансування) завдань Стратегії органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування розробляють щорічні Програми соціально-економічного розвитку та відповідні регіональні програми, укладають угоди щодо регіонального розвитку, в яких у межах бюджетних призначень передбачаються обсяги фінансування, що є підставою для врахування їх в державному та місцевих бюджетах на відповідний рік.

Під час фінансування заходів з реалізації Стратегії усі виконавці повинні забезпечити виконання запланованих завдань із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів та досягненням максимального результату у їх використанні.

З 2007 року передбачається запровадження механізму фінансування державних програм підтримки регіонального розвитку та галузей економіки відповідно до пріоритетів Стратегії.

У державному бюджеті щороку передбачаються кошти для реалізації Стратегії за такими напрямками:

- бюджетні програми підтримки регіонального розвитку;
- субвенції на виконання інвестиційних проєктів;
- кошти державного бюджету, що виділяються головним розпорядникам цих коштів, виконавцям заходів з реалізації Стратегії регіонального розвитку.

За рахунок бюджетних програм підтримки регіонального розвитку фінансуватимуться заходи, спрямовані на виконання окремих стратегічних завдань, та пріоритетні напрями Стратегії, зокрема, виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності окремих територій.

Обсяг фінансування заходів, спрямованих на виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання стану депресивності територій, щороку передбачається у проєктах державного та місцевого бюджетів за відповідними програмами.

Місцеві органи виконавчої влади, які беруть участь в реалізації Стратегії, щороку передбачають відповідні кошти за своїми бюджетними програмами.

Джерелами фінансування заходів з реалізації Стратегії за рахунок місцевого бюджету є доходи місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення міжбюджетних трансфертів. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого

самоврядування разом з центральними органами виконавчої влади на договірних засадах беруть участь у співфінансуванні окремих пріоритетних напрямів Стратегії.

Фінансування заходів з реалізації Стратегії здійснюватиметься також за рахунок коштів інвесторів, які залучаються для реалізації конкретних інвестиційних проектів та виконання програм, міжнародних фінансових організацій, інших джерел. Пріоритетним є формування фінансових джерел на основі державно-приватного партнерства.

Державні фінансові ресурси концентруються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до основних завдань та пріоритетних напрямів Стратегії.

Державна фінансова підтримка регіонального розвитку розглядається як одночасне фінансування з державного та місцевого бюджетів. При цьому обсяг коштів з місцевих бюджетів не зменшуватиметься у разі фінансування визначених державою пріоритетів у регіональному розвитку.

Частка участі місцевих бюджетів у реалізації Стратегії визначатиметься з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку кожного району та міста області.

4.3. Науково-методичне забезпечення Стратегії.

Реалізація стратегічних напрямів розвитку регіонів здійснюватиметься на основі консолідації зусиль у виробничій, науково-технічній, фінансовій, адміністративно-управлінській сфері із залученням науково-технічного та інноваційного потенціалу області, широкого кола промисловців і підприємців та використанням передових науково-інформаційних ресурсів.

Пріоритетними завданнями наукового забезпечення регіонального розвитку на період до 2015 року є:

- наукове обґрунтування регіональної інноваційної, промислової, соціальної політики на довгострокову перспективу;
- надання науково-методичної допомоги органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, налагодження регіональної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників зазначених органів, поліпшення системи інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

4.4. Інформаційне забезпечення Стратегії.

Враховуючи світовий і вітчизняний досвід з розбудови інформаційного суспільства, з метою забезпечення інформаційної підтримки та інноваційного розвитку усіх напрямків життєдіяльності області, підвищення конкурентоспроможності, підвищення якості життя та охорони здоров'я, результативності науки та освіти, на підставі Постанови Верховної Ради України від 21 лютого 2006 року № 3454-IV „Про прийняття за основу проекту Закону України про затвердження Національної Стратегії

розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2006-2015 роки” визначити такі стратегічні цілі інформатизації:

- ✓ прискорення впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, економіку області, в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Забезпечити перехід обласної мережі мовлення на цифрові технології із забезпеченням 100 % покриття території області;

- ✓ подальший розвиток комп'ютеризації області з метою досягнення відповідних показників країн Європейського Союзу, у першу чергу, в галузях державного управління та інших стратегічних напрямках економічного та соціального розвитку;

- ✓ забезпечення комп'ютерної грамотності населення, насамперед шляхом створення освітньої системи, орієнтованої на використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні всебічно розвиненої особистості;

- ✓ створення розвинутої обласної інформаційно-комунікаційної інфраструктури;

- ✓ державну підтримку економічного зростання нових "електронних" секторів економіки (торгівлі, надання комунальних і банківських послуг тощо), вирішення нормативно-правових питань щодо електронної взаємодії;

- ✓ створення загально-регіональної інформаційної системи, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля;

- ✓ збереження культурної спадщини Одещини шляхом електронного її документування;

- ✓ державну підтримку використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій засобами масової інформації;

- ✓ широке використання інформаційно-комунікаційних технологій для удосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм спілкування між державними органами і фізичними та юридичними особами;

- ✓ досягнення ефективної участі всіх районів та населених пунктів області у процесах становлення інформаційного суспільства шляхом децентралізації і підтримки регіональних і місцевих ініціатив;

- ✓ захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримку демократичних інститутів, удосконалення правового урегулювання питань інтелектуальної власності та мінімізації ризику інформаційної нерівності;

- ✓ удосконалення засобів інформаційної безпеки в умовах широкого використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій;

- ✓ розвиток інноваційних технологій у сфері інформатизації, зокрема, участь в розробці та виробництві на території інноваційного розвитку програмного забезпечення для потреб області та України, експорту в інші країни. Створення

привабливих умов для залучення інвестицій для розвитку усіх напрямів інформатизації та розвитку телекомунікаційних мереж Одеської області;

✓ створення системи обміну інформацією на основі забезпечення функціонування електронного документообігу, цифрового підпису, стандартних наборів сертифікованого програмного забезпечення;

✓ створення інформаційно-аналітичної системи забезпечення розвитку та функціонування транспортної інфраструктури регіону на основі геоінформаційної технології;

✓ забезпечення населення завдяки використанню інформаційних технологій визначеним переліком послуг з інформування, юридичного оформлення, надання пільг, реєстрації, а також створення умов доступу до інформації;

✓ підвищення загальноосвітнього рівня населення в галузі інформаційних технологій.

V. Етапи реалізації Стратегії.

Систему прогнозних і програмних документів складають довгострокові, середньострокові та короткострокові прогнози і програмні документи, в яких відповідно до соціально-економічних та суспільно-політичних процесів, що відбуваються в державі, з урахуванням впливу зовнішньоекономічних та інших факторів і очікуваних тенденцій визначаються цілі і пріоритети соціально-економічного розвитку та заходи, які необхідно здійснити для їх досягнення (Концепція вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 року № 504-р).

Реалізацію Стратегії передбачається здійснювати у два етапи.

На **першому етапі** (2006-2011 роки) пріоритетними завданнями повинні стати:

- розроблення заходів щодо розв'язання структурних проблем у кожному місті та районі області, які мають негативний вплив на конкурентоспроможність і потенціал економічного зростання, згідно з основними засадами **Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів"**;

- підготовка та реалізація пілотних проектів у сфері укладення угод щодо регіонального розвитку;

- розробка короткострокових та середньострокових цільових програм, спрямованих на реалізацію напрямків Стратегії економічного та соціального розвитку області та окремих територій;

- спрямування державних інвестицій на розбудову соціально-економічної інфраструктури регіонів.

- підготовка та надання пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази для проведення бюджетної та податкової реформи з метою зміцнення фінансово-економічної основи територіальних громад, збільшення питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів.

На короткостроковий період (один рік) розробляються проекти:

- Програми соціально-економічного розвитку області;
- Основних напрямків формування бюджету області;
- Бюджети адміністративно-територіальних одиниць та програми їх соціально-економічного розвитку;
- Цільові обласні програми розвитку окремих галузей виробництва та соціальної сфери

На **другому етапі** (2011 - 2015 роки) передбачається:

- реалізація регіональних заходів довгострокової перспективи стратегічного значення з коригуванням строків та обсягів фінансування відповідно до виконання прогнозних показників Стратегії розвитку області;
- впровадження органами місцевого самоврядування дієвих заходів щодо зміцнення фінансово-економічної основи територіальних громад;
- посилення повноважень та відповідальності органів місцевого самоврядування за надання послуг населенню;
- укладення угод щодо регіонального розвитку;

На другому етапі заплановано також проведення моніторингу існуючих інструментів стимулювання розвитку регіонів, результатів реформ на предмет їх ефективності та доцільності коригування з метою визначення державних пріоритетів регіонального розвитку на наступну довгострокову перспективу. Цей період стане підготовчим до розроблення наступної державної стратегії регіонального розвитку.

Основні прогнозні показники соціально-економічного розвитку області на період до 2015 року приведені у додатку 2.

VI. Очікувані результати.

Відповідно до Державної Стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року Стратегія розвитку Одеської області ставить за мету:

- зниження диспропорцій у соціальних показниках районів та міст області, у тому числі заробітній платі та забезпеченні додержання державних соціальних гарантій;
- збільшення обсягу інвестицій в основний капітал при одночасному зниженні диспропорції за цим показником;
- створення умов для сталого розвитку регіону, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;
- забезпечення додержання визначених державних соціальних гарантій стосовно кожного громадянина незалежно від місця його проживання;
- своєчасне і комплексне розв'язання проблем охорони довкілля.

БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО:

Одеська область - розвинений регіон з високим рівнем життя населення, у якому кожна людина відчуває себе всебічно захищеною і впевненою у майбутньому своїх дітей, має вільний доступ до усіх соціальних благ та культурних надбань народу.

Одещина - це регіон сталого економічного і соціального розвитку усіх її адміністративних одиниць, у якому практично відсутні внутрішньо-регіональні диспропорції. Економіка області динамічно розвивається на основі сучасних науково-інноваційних, екологічно безпечних технологій і забезпечує високі соціальні стандарти життя.

Додаток 1.

SWOT — аналіз Одеської області

Сфера	Сильні сторони (внутрішні переваги)	Води (внутрішні недоліки)
Географічне та геополітичне розташування. Природно-ресурсний потенціал	Значна територія. Приморське та прикордонне положення. Наявність судноплавних річок Дунаю, Дністра. Значні агрокліматичні ресурси. Наявність бальнеологічних ресурсів. Значна протяжність берегової лінії.	Некомпактна територія області, значна протяжність з півночі на південь. Значна віддаленість периферійних районів від адміністративного центру області. Слабка мінерально-сировинна база. Розташування в зоні ризикованого землеробства. Обмежені водні ресурси, в першу чергу, питної води.
Населення Демографія	Традиційна підприємницька активність населення.	Значна кількість людей похилого віку. Підвищення питомої ваги іммігрантів у

	<p>Значна питома вага в трудових ресурсах кваліфікованої робочої сили.</p> <p>Високий освітній рівень населення.</p>	<p>структурі постійного населення.</p> <p>Невисока тривалість життя населення.</p> <p>Висока дитяча смертність.</p> <p>Від'ємний природний приріст населення.</p> <p>Виїзд за межі області населення у працездатному віці.</p>
<p>Культура</p> <p>Етнографія</p>	<p>Привабливі міжнаціональні, міжетнічні і міжконфесійні відношення.</p> <p>Етнічне різноманіття в рамках спільної культурної спадщини.</p> <p>Наявність археологічних та культурологічних пам'яток.</p> <p>Значна архітектурна спадщина.</p> <p>Розвинута інфраструктура об'єктів культури.</p>	<p>Незадовільний стан об'єктів архітектури та будівель - пам'яток, в яких розміщуються заклади культури та мистецтва.</p> <p>Необхідність створення інфраструктури найбільш цінних та привабливих місць області.</p>
<p>Економіка</p>	<p>Розвинутий морегосподарський комплекс.</p> <p>Потужний, високорозвинений промисловий потенціал, достатня кількість підприємств, які виробляють інноваційну продукцію.</p> <p>Сприятливі умови для розвитку сільськогосподарського виробництва та переробної промисловості.</p> <p>Наявність спеціальних економічних зон.</p> <p>Наявність перспективних промислових територій.</p> <p>Розвинутий ринок туристичних послуг.</p> <p>Активний розвиток фінансово-кредитної системи.</p> <p>Високий рівень активності підприємницької діяльності.</p>	<p>Зарегульованість підприємницької діяльності.</p> <p>Припинення роботи значної кількості промислових підприємств.</p> <p>Тривалий процес реформування економіки.</p> <p>Суттєві внутрішньо регіональні диспропорції за рівнем соціально-економічного розвитку.</p> <p>Значна концентрація економічного потенціалу в кількох містах області.</p> <p>Значна кількість населення, яке має низький рівень доходів.</p> <p>Низька внутрішня енергозабезпеченість.</p> <p>Високі банківські відсотки.</p> <p>Монофункціональність господарства райцентрів області.</p>
<p>Зайнятість.</p> <p>Можливості</p> <p>працевлаштування</p>	<p>Низький рівень офіційного безробіття.</p> <p>Значна питома вага зайнятих у сфері обслуговування.</p>	<p>Суттєва внутрішньо регіональна диференціація за рівнем зайнятості населення.</p> <p>Незадовільна зайнятість молоді.</p> <p>Обмежені можливості щодо працевлаштування в сільських районах області.</p>
<p>Освіта</p> <p>Гуманітарний</p> <p>розвиток.</p> <p>Охорона здоров'я</p>	<p>Велика кількість вузів та науково-дослідницьких установ.</p> <p>Відомі наукові та освітні школи: криогенних технологій, офтальмологічна, селекційно-генетична (зернових культур, виноградарська тощо) та інші.</p> <p>Підготовка фахівців з широкого спектру наукових дисциплін.</p> <p>Медицино-оздоровчий потенціал та система санаторно-курортного лікування.</p>	<p>Недостатнє фінансування системи освіти та охорони здоров'я.</p> <p>Слабка матеріально-технічна база шкіл та вузів.</p> <p>Обмежений доступ сільського населення до якісної освіти.</p> <p>Поширення онкологічних захворювань серед населення.</p> <p>Робота багатьох дипломованих фахівців не за спеціальністю.</p> <p>Загроза поширення ВІЛ-інфекції та туберкульозу.</p> <p>Високий рівень дитячої смертності.</p>
<p>Інфраструктура</p>	<p>Наявність усіх видів транспортного</p>	<p>Недостатня розвиненість та незадовільний</p>

	<p>сполучення.</p> <p>Високі темпи розвитку стільникового зв'язку.</p> <p>Активний процес телефонізації регіону.</p>	<p>стан мережі автомобільних доріг особливо у сільській місцевості.</p> <p>Слабкий транспортний зв'язок із задністровською частиною області.</p> <p>Незадовільний стан водопостачання та каналізаційного господарства.</p> <p>Енергозалежність, особливо південних районів області.</p> <p>Низький рівень розвитку соціальної інфраструктури.</p>
<p>Довкілля.</p> <p>Екологічне становище</p>	<p>Сприятливі кліматичні умови.</p> <p>Значні рекреаційні та бальнеологічні ресурси.</p> <p>Наявність природоохоронних об'єктів різного природоохоронного статусу.</p> <p>Поліпшення стану води в Чорному морі.</p> <p>Наявність унікальних ландшафтів та природних парків, заповідників, заказників.</p>	<p>Наявність потенційних екологічно небезпечних об'єктів.</p> <p>Недостатність спільної моніторингової мережі з охорони навколишнього середовища.</p> <p>Значна питома вага розораних земель (79,7% площі сільгоспугідь).</p> <p>Велика площа забруднених та потенційно деградованих земель.</p> <p>Прогресуюче підтоплення територій області.</p> <p>Необлаштовані сміттєзвалища та відсутність сміттепереробних підприємств.</p> <p>Низька питома вага лісових насаджень.</p>
Сфера	Обставини (зовнішні можливості)	Труднощі (зовнішні загрози)
<p>Географічне та геополітичне розташування.</p> <p>Природно-ресурсний потенціал</p>	<p>Активне співробітництво з державами Чорноморського регіону.</p> <p>Членство у європейських міжрегіональних об'єднаннях.</p> <p>Транзитні можливості території.</p> <p>Міжнародний імідж області та м. Одеса.</p>	<p>Наявність великої ділянки державного кордону України з Молдовою та Придністров'ям.</p> <p>Неврегульованість питання щодо статусу о. Зміїного.</p> <p>Залежність від постачання мінеральних та енергетичних ресурсів.</p>
<p>Населення.</p> <p>Демографія</p>	<p>Тісні зв'язки з одеською діаспорою та земляцтвами.</p>	<p>Нерегульованість потоку біженців та іммігрантів.</p>
<p>Культура.</p> <p>Етнографія</p>	<p>Досвід організації культурних, науково - освітніх, рекламно-інформаційних заходів із закордонними партнерами.</p> <p>Одеса є провідним культурним центром півдня України.</p> <p>Сприяння розвитку культури та мистецтва етнічних меншин.</p>	<p>Вплив сусідніх держав на етнічно близькі групи місцевого населення.</p>
<p>Економіка</p>	<p>Сильні зовнішньоекономічні зв'язки.</p> <p>Приплив інвестицій ззовні.</p> <p>Наявність перспективних галузей для розміщення інвестицій.</p> <p>Можливості активного розвитку сфери послуг.</p> <p>Активна позиція місцевої влади щодо</p>	<p>Енергозалежність від зовнішніх джерел енергопостачання.</p> <p>Незадовільна структура зовнішніх інвестицій.</p> <p>Слабка інформованість про можливості регіону потенціальних партнерів.</p> <p>Недовіра закордонних ділових кіл до гарантування державою захисту інвестицій та</p>

	<p>поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату в регіоні.</p> <p>Постійне нарощування транспортно-транзитних потужностей.</p> <p>Інтенсифікація міжрегіональної економічної співпраці.</p> <p>Вступ України до СОТ.</p>	<p>економічних інтересів.</p> <p>Недостатність капіталу, що зменшує інтерес потенційних інвесторів до транскордонного співробітництва.</p> <p>Вступ України до СОТ.</p>
Зайнятість, можливості працевлаштування	Робота міжнародних консультантів у сфері навчання представників місцевих ділових та громадських кіл.	Відплив інтелектуальної еліти.
Освіта. Охорона здоров'я	Надання освітніх послуг закордонним студентам. Співробітництво вузів регіону з закордонними вузами.	Невизнання вітчизняних дипломів на зовнішньому ринку. Ризик занесення ззовні захворювань.
Інфраструктура	<p>Проходження територією області маршрутів кількох міжнародних транспортних коридорів.</p> <p>Створення глибоководного судового ходу в українській частині дельти Дунаю.</p> <p>Активна модернізація та розвиток портового господарства.</p> <p>Розвиток різноманітних форм туризму, з наданням широкого спектру туристичних послуг, у тому числі екзотичних (археологічного, дайвінгу та інше).</p> <p>Розвиток розгалуженої мережі організацій та установ, що надають супутні послуги (транспортні, екскурсійні, побутові, культурно-розважальні, оздоровчі та інші).</p>	<p>Недостатній рівень якості транспортної мережі для транзитних перевізників.</p> <p>Складнощі у прикордонному та митному обслуговуванні транзитних вантажів.</p>
Довкілля. Екологічна ситуація	Підвищення ефективності екологічних та природоохоронних програм та ініціатив, у тому числі міжнародних.	<p>Транскордонне забруднення Дунаю та Дністра.</p> <p>Близькість Південноукраїнської АЕС.</p>

Додаток 2.

Прогнозні показники соціально-економічного розвитку Одеської області на 2007-2015 роки

№ з/п	Показники	Прогнозні показники по роках:								
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Валова додана вартість у фактичних цінах, млн. грн.	17920,6	18977,9	20154,5	21464,6	22967,1	24873,4	27112,0	29606,3	32418,9
2.	Валова додана вартість у % до попереднього періоду	105,8	105,9	106,2	106,5	107,0	108,3	109,0	109,2	109,5
3.	Валова додана вартість на душу населення у фактичних цінах, грн.	7507,6	7950,5	8443,4	8992,3	9621,7	10374,3	11309,0	12348,3	13521,4
4.	Темпи приросту (зниження) обсягів промислової продукції, %	+4,5	+4,8	+5,2	+5,5	+5,7	+5,9	+6,1	+6,2	+6,5
5.	Валова продукція сільського господарства по всіх категоріях господарств у порівнянних цінах 2000 р., млн. грн.	3105,0	3215,0	3325,0	3330,0	3335,0	3341,0	3347,0	3354,0	3360,0
6.	Кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення, одиниць	66	67	68	70	71	72	73	74	75
7.	Чисельність працюючих на малих підприємствах, тис. осіб	103,8	104,2	105,0	105,2	105,5	105,6	105,7	105,8	105,9
8.	Чисельність зареєстрованих безробітних на кінець року, тис. осіб	29,0	28,5	28,0	27,5	27,0	26,5	26,0	25,5	25,0
9.	Кількість створених постійних робочих місць	66000	66500	67000	67500	68000	68500	69000	69500	70000
10.	Кількість створених постійних робочих місць за рахунок малого підприємства	54780	55195	55610	56025	56440	56855	57270	57685	58100
11.	Середньомісячна заробітна плата працівників, грн.	1297,2	1621,5	2026,85	2533,6	3167,0	3958,75	4948,45	6185,55	7731,90
12.	Загальний обсяг капітальних вкладень за рахунок усіх джерел фінансування у фактичних цінах, млн. грн.	6090,3	6394,8	6714,6	7050,3	7402,8	7773,0	8161,5	8570,0	8998,0
13.	Обсяг іноземних інвестицій, млн. дол. США	810,4	935,2	1074,5	1228,0	1394,0	1572,4	1767,3	1979,3	2210,8
14.	Обсяг іноземних інвестицій, млн. дол. США у % до попереднього року	116,0	115,4	114,9	114,3	113,5	112,8	112,4	112,0	111,7
15.	Зовнішньоторговельний оборот, млн. дол. США	3555,8	3730,0	4502,1	4713,7	4906,9	5093,4	5281,8	5477,2	5674,4
16.	Зовнішньоторговельний оборот, у % до попереднього року	104,1	104,9	120,7	104,7	104,1	103,8	103,7	103,7	103,6